

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
Кафедра фізичного виховання і педагогіки спорту

Бурмас Валерія Павлівна
студентка групи ФВм-1-24-1.4д

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ (ПРАКТИЧНИХ) ДИСЦИПЛІН
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
зі спеціальності 017 – Фізична культура і спорт

«ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ»
Завідувач кафедри фізичного
виховання і педагогіки спорту

Олена Тімашева

Протокол засідання кафедри №17
«14» листопада 2025 р.

Науковий керівник:

Руслана Сушко,
доктор наук з фізичного виховання і
спорту, професор

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	6
1.1. Теоретичні засади професійної діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін.....	6
1.2. Вплив воєнного стану на зміст та організацію навчального процесу.....	14
1.3. Виклики та проблеми у професійній діяльності викладачів під час війни.....	18
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	25
2.1. Методи дослідження.....	25
2.1.1. Аналіз науково-методичної літератури та інформативних даних мережі Інтернет.....	25
2.1.2. Анкетування за допомогою модифікованого опитувальника.....	25
2.1.3. Методи математичної статистики.....	26
2.2. Організація дослідження.....	26
РОЗДІЛ 3. ДІАГНОСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПОРТИВНО- ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	27
3.1. Результати анкетування викладачів щодо змін у професійній діяльності.....	27

3.2. Аналіз рівня готовності викладачів до застосування нових методів і форм навчання.....	41
Висновки до розділу 3.....	53
РОЗДІЛ 4. УЗАГАЛЬНЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ І ПРОФЕСІЙНИХ ПОРАД ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	55
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	59
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні реалії воєнного стану в Україні змінили суспільні процеси, зокрема й систему освіти, створили безпрецедентні виклики для всіх учасників освітнього середовища. Особливої уваги потребує трансформація діяльності викладачів спортивно-педагогічних (практичних) дисциплін, адже саме вони забезпечують не лише навчально-практичну, а й виховну та здоров'язбережувальну складову освітнього процесу. В умовах війни вони зіштовхуються із проблемами: обмеженим доступом до спортивної інфраструктури, переходом на дистанційні та змішані формати навчання, зниженням мотивації здобувачів освіти, а також необхідністю адаптувати методику викладання до нових реалій [5, 16, 30].

Фізичні загрози, психологічна напруга, відчуття небезпеки та нестабільності накладають значний відбиток на педагогічну діяльність, вимагають від викладачів не лише професійної гнучкості, а й здатності до швидкого переосмислення та оновлення підходів до навчання. Питання збереження ефективності освітнього процесу, забезпечення якості практичної підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту, а також підтримка їхнього психоемоційного стану набувають особливої актуальності в умовах воєнного часу [14, 35].

Сьогодні у науковій спільноті зростає інтерес до проблеми трансформації педагогічної діяльності у кризових умовах, пошуку дієвих шляхів модернізації освітнього процесу, розробки новітніх методів і засобів взаємодії зі студентами. Викладачі спортивно-педагогічних дисциплін відіграють ключову роль у формуванні стійкості, здорового способу життя та активної громадянської позиції майбутніх фахівців, що зумовлює необхідність детального аналізу їхньої професійної діяльності в умовах війни та вироблення практичних рекомендацій щодо оптимізації освітнього процесу [16, 21].

Мета дослідження – виявити та обґрунтувати особливості запитів на зміни у діяльності викладачів спортивно-педагогічних (практичних) дисциплін в умовах воєнного стану та визначити напрямки підвищення ефективності освітнього процесу.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати науково-теоретичні підходи до організації діяльності викладачів у кризових умовах.
- Визначити особливості змін у роботі викладачів спортивно-педагогічних дисциплін під час воєнного стану.
- Виявити та охарактеризувати проблеми, з якими стикаються викладачі, та чинники, що впливають на ефективність їхньої діяльності.
- Розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення педагогічної діяльності викладачів у сучасних умовах.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури та інтернет-джерел; анкетування та опитування викладачів; методи математичної статистики.

Об'єкт дослідження – професійна діяльність викладачів спортивно-педагогічних (практичних) дисциплін у системі вищої освіти.

Предмет дослідження – особливості трансформації діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін в умовах воєнного стану.

Практична значущість полягає у можливості використання результатів дослідження для вдосконалення організації освітнього процесу, розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності професійної діяльності викладачів, формування стратегій їхньої адаптації до кризових умов, а також у підтримці якісної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 позицій) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінок комп'ютерного набору.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

1.1. Теоретичні засади професійної діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін

Професійна діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін, до яких належать теорія і методика спортивного тренування, фізіологія спорту, спортивна метрологія, біомеханіка та інші споріднені галузі, становить собою складне інтегративне явище, що функціонує на перетині педагогічної науки, спортивної теорії та практико-орієнтованого досвіду. Її специфіка полягає у поєднанні освітньої, тренувально-методичної, виховної, мотиваційної та науково-дослідної складових, які мають працювати у синергії, забезпечуючи формування висококваліфікованих кадрів для галузі фізичної культури і спорту. Сучасний етап модернізації вищої освіти, зумовлений як внутрішніми потребами розвитку національної системи підготовки кадрів, так і зовнішніми викликами євроінтеграційного освітнього простору, актуалізує необхідність чіткого визначення теоретико-методологічних орієнтирів діяльності викладача, який працює у спортивно-педагогічній сфері. Відповідно, виникає потреба у науковому осмисленні змістового наповнення понятійного апарату, що визначає структуру і функції цього виду професійної діяльності [7, 22, 35].

Професійна діяльність викладача, як зазначає Кравченко М. – це багаторівнева система, спрямована не лише на трансляцію науково обґрунтованих знань і технологій, але й на формування у здобувачів освіти стійких умінь, практичних компетенцій та професійно значущих якостей особистості, зокрема дисциплінованості, відповідальності, цілеспрямованості й здатності до саморегуляції. У контексті спортивної освіти цей процес доповнюється завданням розбудови тренувально-прикладної компетентності, що передбачає оволодіння методикою планування, реалізації, контролю та корекції

тренувального процесу, а також формування світоглядних орієнтирів, пов'язаних із дотриманням принципів здорового способу життя, спортивної етики та професійної культури взаємодії [19].

Під спортивно-педагогічними дисциплінами у науковій термінології Б. Максимчук розуміє інтегрований комплекс навчальних модулів, що поєднують у собі положення фундаментальних наук таких як анатомія, біологія, фізіологія, психологія з прикладними концептами теорії спорту, методики тренування, спортивної діагностики й управління функціональними станами спортсмена. Вони виконують функцію міждисциплінарного містка між природничо-науковими знаннями та педагогічно-організаційною практикою, спрямованою на розвиток фізичного потенціалу людини. Викладання спортивно-педагогічних дисциплін вимагає від педагога не лише володіння глибокими теоретичними знаннями, але й здатності до їх адаптації, дидактичного упорядкування та трансформації у методично вмотивований освітній контент, доступний для практичного застосування студентами [26].

Науковець О. Тімашева зазначає, що професійна діяльність викладача у спортивно-педагогічній сфері постає як динамічна, варіативна і водночас системно організована діяльність, що поєднує елементи наукового менеджменту, педагогічного дизайну та тренувально-організаційного супроводу майбутнього фахівця. Її ефективність визначається не лише академічною підготовленістю викладача, але й його здатністю виступати фасилітатором професійного становлення особистості студента, мотивуючи його до самореалізації в умовах конкурентного спортивного середовища [31].

Структурна організація професійної діяльності викладача спортивно-педагогічних дисциплін, на думку Л. Денисової характеризується багатовимірністю та полікомпонентністю, що зумовлено одночасною взаємодією педагогічних, методичних, наукових, управлінських і тренувально-практичних функцій. З огляду на це, доцільним є виокремлення ключових функціональних

компонентів, які формують ядро професійної діяльності та визначають її ефективність у контексті підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту [11].

Провідним є педагогічний, або дидактичний компонент, що охоплює процес цілеспрямованої передачі знань, формування професійних компетентностей та розвиток критичного мислення здобувачів освіти. Він реалізується через побудову навчальних курсів, розробку освітніх програм і методичних матеріалів, добір дидактичних засобів і застосування сучасних технологій навчання, таких як проблемно-орієнтоване навчання, кейс-технології, моделювання тренувальних ситуацій, інтерактивні тренажерні системи тощо. Важливою складовою цього компоненту є об'єктивне та валідне оцінювання навчальних досягнень студентів, що передбачає використання як традиційних, так і компетентнісно орієнтованих форм контролю [14].

Науково-дослідний компонент професійної діяльності викладача полягає у систематичній участі в наукових проектах, здійсненні емпіричних і теоретичних досліджень, підготовці наукових публікацій та апробації їх результатів у фаховому середовищі. Особливої значущості цей компонент набуває у дисциплінах, що перебувають у стані стрімкого наукового розвитку, зокрема у спортивній біохімії, нейрофізіології тренувального процесу чи цифровій спортивній аналітиці. Одним із важливих завдань викладача є залучення студентів до наукової діяльності, формування у них дослідницької культури та інтеграція результатів власних досліджень у навчально-тренувальний процес [23].

Організаційно-управлінський компонент передбачає планування, координацію та моніторинг освітнього і тренувального процесу на різних рівнях його реалізації. Він охоплює складання календарних та індивідуальних навчальних планів, організацію практичних занять, навчально-тренувальних зборів, змагань, семінарів, співпрацю з іншими кафедрами, спортивними

клубами, федераціями та медико-відновлювальними структурами. Ефективність цього компоненту визначається здатністю викладача виступати координатором навчально-виховного середовища, забезпечує його цілісність, логічну узгодженість та адаптивність до потреб студентів-спортсменів [22].

Спортивно-тренувальний, або практичний компонент, становить специфічну особливість професійної діяльності у спортивно-педагогічній сфері, оскільки передбачає безпосередню участь викладача у процесі формування рухових умінь і техніко-тактичних навичок студентів. Він охоплює демонстрацію спортивних технік, контроль правильності виконання вправ, розробку індивідуалізованих тренувальних програм і мікроциклів, проведення функціональної діагностики та корекції навантажень залежно від фізичного стану та спортивної спеціалізації здобувачів освіти. У межах цього компоненту викладач виступає одночасно наставником, аналітиком, консультантом і мотиваційним лідером, що забезпечує формування у студентів здатності до самостійної організації тренувальної діяльності [12].

Отже, кожен із зазначених компонентів не існує ізольовано, а перебуває у постійній взаємодії, формуючи єдину професійну систему, в межах якої викладач спортивно-педагогічних дисциплін виконує роль фасилітатора розвитку особистості майбутнього фахівця. Саме інтеграція педагогічної, наукової, організаційної та тренувально-прикладної діяльності забезпечує високий рівень професійної підготовки кадрів у сфері спорту та фізичної культури. Провідні теоретичні підходи до вивчення професійної діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін становлять методологічний фундамент, на якому вибудовується сучасна система їхньої підготовки та практичної реалізації. Вони забезпечують цілісне осмислення педагогічного процесу, визначають його структурні та функціональні параметри, а також орієнтують на формування компетентного фахівця, здатного до ефективної роботи в умовах постійної динаміки спортивної науки і практики. Серед них найбільш значущими

виступають системний, компетентнісний, діяльнісний та особистісно-орієнтований (аксіологічний) підходи [12].

Науковець Н. Гнутова зазначає, що системний підхід ґрунтується на уявленні про професійну діяльність викладача як цілісне утворення, що складається з низки взаємопов'язаних елементів: мети, завдань, змісту, методів, форм організації та очікуваних результатів. Його сутність полягає у визнанні нерозривності зв'язків між цими елементами та залежності цілісної системи від кожного окремого її компонента. Викладач розглядається як активний суб'єкт, що функціонує в інтегративному середовищі «викладач – студент – зміст дисципліни – зовнішні умови». Будь-які зміни у зовнішньому чи внутрішньому середовищі (наприклад, оновлення спортивних нормативів, впровадження нових тренувальних методик, поява інноваційних технологій контролю) вимагають перегляду всієї системи підготовки, зокрема змісту навчальних курсів, організаційних форм занять та методів оцінювання. Таким чином, системний підхід забезпечує гармонійне функціонування педагогічного процесу як динамічної та відкритої системи [8].

У свою чергу О. Тимошенко стверджує, що компетентнісний підхід зосереджує увагу на результативності діяльності викладача, яка вимірюється не лише обсягом засвоєних студентами знань, але й здатністю застосовувати їх у реальних професійних ситуаціях. Цей підхід визначає багаторівневу ієрархію компетенцій: ключових, загальнофахових та спеціальних. До ключових належать комунікативні, інформаційні та компетенції саморозвитку, які формують універсальну основу професійної мобільності. Загальнофахові компетенції охоплюють педагогічні (здатність організувати процес навчання, мотивувати студентів, формувати індивідуальні освітні траєкторії) та психологічні (розуміння механізмів мотивації, емоційної регуляції та групової динаміки). Спеціальні компетенції є найбільш специфічними для спортивної сфери й включають здатність складати багаторічні й річні плани тренувань, аналізувати

показники функціонального стану спортсменів, проводити біомеханічний чи метрологічний контроль та інтегрувати результати сучасних наукових досліджень у тренувальний процес. Отже, компетентнісний підхід акцентує на практико-орієнтованому вимірі підготовки, що безпосередньо впливає на якість майбутньої професійної діяльності студентів [35].

Діяльнісний підхід, обґрунтований у працях Б. Шиян, розглядає діяльність як структуровану систему, що включає мотив, мету, умови, дії та результат. У застосуванні до професійної діяльності викладача спортивно-педагогічних дисциплін цей підхід дає змогу деталізувати механізми педагогічної взаємодії та акцентувати увагу на активній ролі викладача у трансформації навчально-тренувального процесу. Ключовими видами дій у цьому контексті є: діагностичні (визначення вихідного рівня підготовки студентів, виявлення їхніх потреб та індивідуальних особливостей), прогностичні (планування розвитку особистості та професійних компетентностей), конструктивні (розробка навчально-методичних матеріалів і тренувальних програм), комунікативні (налагодження взаємодії зі студентами, колегами та спортивним середовищем). Такий підхід забезпечує глибоке розуміння внутрішньої логіки педагогічної діяльності та дозволяє підвищити її цілеспрямованість [38].

Особистісно-орієнтований (аксіологічний) підхід зосереджує увагу на унікальності викладача як особистості та носія ціннісних орієнтацій, що безпосередньо впливають на формування світогляду майбутніх фахівців. Його сутність полягає у визнанні пріоритетності духовних і моральних цінностей, що визначають етичний вимір професійної діяльності. Викладач спортивно-педагогічних дисциплін виступає транслятором базових спортивних цінностей: чесної гри, дисципліни, відповідальності, волі до перемоги, поваги до суперника та культури взаємодії. Водночас він є прикладом для студентів у процесі їхньої соціалізації, формуючи у них прагнення до самоактуалізації, особистісного

розвитку й дотримання етичних норм у спортивному та педагогічному середовищі [34].

Теоретична модель професійних компетенцій викладача спортивно-педагогічних дисциплін формується на основі інтеграції ключових функціональних сфер його діяльності та визначає систему якостей, знань і вмінь, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків. Узагальнення теоретичних засад дозволяє виокремити декілька базових компетентнісних блоків, кожен з яких має власний зміст і спирається на відповідний науковий фундамент. Провідною є спеціально-фахова компетенція, що передбачає ґрунтовне володіння знаннями з біомеханіки, спортивної фізіології, спортивної медицини та інших природничо-наукових дисциплін, які становлять основу для розуміння закономірностей функціонування організму спортсмена під час навантаження. Вона включає здатність оцінювати функціональний стан спортсмена, діагностувати техніку виконання рухових дій, здійснювати біомеханічний і фізіологічний контроль, а також коригувати тренувальний процес на основі отриманих даних. Теоретичним підґрунтям цієї компетенції виступають спортивна наука, функціональна біологія та адаптаційна фізіологія. Другим важливим компонентом моделі є психолого-педагогічна компетенція, що забезпечує ефективну взаємодію викладача із здобувачами освіти в умовах як індивідуального, так і групового тренувального процесу. Її зміст охоплює володіння методиками навчання дорослих (андрагогіка), знаннями зі спортивної психології, а також уміннями формувати мотиваційне середовище, регулювати емоційний стан студентів і управляти груповою динамікою.

Теоретичною базою цього компетентнісного блоку слугують педагогіка вищої школи, дидактика і психологія спорту.

Дослідницька компетенція визначає здатність викладача до критичного аналізу наукової інформації, постановки дослідницьких завдань та проведення експериментів як у лабораторних, так і в польових умовах. Вона охоплює вміння

працювати з сучасним діагностичним обладнанням (GPS-трекерами, кардіомоніторами, тензометричними платформами, газоаналізаторами), опрацьовувати дані та інтегрувати результати досліджень у тренувальний процес. Теоретичними засадами цього компонента є теорія наукового пізнання, спортивна метрологія та біостатистика. Завершальним елементом моделі виступає соціально-комунікативна компетенція, що полягає у здатності ефективно взаємодіяти з представниками різних професійних груп, зокрема лікарями, реабілітологами, менеджерами спорту, а також здійснювати професійну комунікацію у формі публічних виступів, консультацій чи інтерв'їв. Вона передбачає володіння навичками ділового спілкування, переконливої аргументації, етичної поведінки у командній взаємодії. Теоретичною основою цього компоненту є соціологія спорту, риторика та професійна етика [17].

Теоретичні засади професійної діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін постають як інтегративна концептуальна система, що поєднує положення системного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів. Така багатовимірність дозволяє розглядати викладача не лише як транслятора знань, а як організатора освітнього середовища, фасилітатора розвитку особистості студента і суб'єкта інноваційних перетворень у спортивній галузі.

Ефективність його професійної діяльності визначається здатністю гармонійно поєднувати глибоку науково-методичну підготовку з високим рівнем педагогічної майстерності, комунікативної культури та дослідницької рефлексії. Усвідомлення зазначених теоретичних засад є не лише методологічною основою побудови освітніх програм, але й передумовою безперервного професійного саморозвитку викладача, що забезпечує стабільне підвищення якості підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

1.2. Вплив воєнного стану на зміст та організацію навчального процесу

Запровадження воєнного стану в Україні спричинило глибоку трансформацію освітньої парадигми, зумовивши необхідність переосмислення традиційних підходів до організації навчального процесу. Особливо відчутно ці зміни позначилися на системі підготовки фахівців у галузі спортивно-педагогічних дисциплін, де визначальним чинником професійної підготовки є безпосередній практичний контакт, інтенсивна рухова взаємодія та забезпеченість матеріально-технічною базою для проведення занять. У цих умовах професійна діяльність викладача набула нових змістових акцентів: від лінійного відтворення навчального плану вона еволюціонувала до форми адаптивної, мобільної та безпековоорієнтованої педагогіки, спрямованої на збереження фізичної активності студентів, підтримання їхнього психоемоційного стану та забезпечення безперервності освітнього процесу навіть у кризових ситуаціях.

Однією з найбільш помітних змін в організації освітнього процесу у сфері спортивно-педагогічних дисциплін в умовах воєнного стану, як зазначає В. Ареф'єв стала переоцінка змістових орієнтирів навчальних програм. Якщо у довоєнний період пріоритет надавався розвитку техніко-тактичної майстерності, вдосконаленню спортивних результатів та формуванню змагальної стійкості, то в сучасних умовах ключовим критерієм стає не стільки спортивна результативність, скільки життєва функціональність, готовність до дії в екстремальних ситуаціях та психологічна резилієнтність. Зміст навчання дедалі більше набуває безпеково-прикладного характеру, що проявляється у трьох концептуальних напрямках [1].

По-перше, відбувається активна інтеграція елементів військово-прикладної фізичної підготовки в освітні програми. Формуються модулі, спрямовані на розвиток витривалості, сили та моторної спритності в умовах обмеженого простору або відсутності обладнання, що моделює реальні сценарії виживання.

Поряд із цим важливою складовою стає опанування базових навичок домедичної допомоги, орієнтування на місцевості, транспортування постраждалих тощо. У такому контексті викладач спортивних дисциплін фактично виконує роль інструктора з первинної фізичної готовності до захисту та самозбереження. По-друге, значного поширення набуває психоемоційний компонент фізичної підготовки, що розглядається як форма резилієнс-тренінгу. Як засвідчують результати сучасних досліджень (зокрема, Т. Притуляк та ін.), воєнний стан зумовлює стійкий рівень психологічної напруги серед усіх учасників освітнього процесу. Фізична активність виконує не лише тренувально-розвивальну, а й терапевтичну функцію. Навчальні модулі доповнюються елементами тілесно-орієнтованих практик – дихальними вправами, модифікованими формами йоги, пілатесом, методиками релаксації спрямованими на зниження рівня тривожності, нормалізацію сну та стабілізацію психоемоційного стану. По-третє, обов'язковою складовою кожного практичного заняття стає ризик-орієнтований компонент, що включає інструктажі щодо дій під час повітряної тривоги, алгоритми евакуації та правила перебування в укриттях. Таким чином, навчальний процес набуває чітко вираженої адаптивної структури, де освітні цілі поєднуються з вимогами особистої безпеки [29].

Отже, зміст спортивно-педагогічної освіти у воєнний період трансформується від моделі «підготовки спортсмена» до моделі «підготовки фізично та психологічно стійкого громадянина», здатного зберігати ефективність у кризових умовах. Така парадигмальна зміна потребує не лише оновлення навчальних програм, а й переосмислення ролі викладача як носія безпекової, реабілітаційної та мотиваційної функції. Організаційний аспект професійної діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін у воєнний період, на думку О. Завальнюк виявився одним із найбільш складних, оскільки ефективність занять безпосередньо залежить від доступності інфраструктури – спортивних залів, басейнів, стадіонів та спеціалізованого обладнання. Перехід до

дистанційного формату для лекційних і семінарських занять відбувся відносно безболісно, проте практична складова освітнього процесу опинилася у стані методологічної кризи. Викладачі змушені були оперативно розробляти та впроваджувати інноваційні гібридні моделі навчання, здатні поєднувати дистанційні та практичні елементи [31].

Одним із ключових інструментів стала асинхронна організація занять, що передбачає створення детальних відеоінструкцій та навчальних матеріалів для самостійного виконання вправ студентами у домашніх умовах або у спеціально облаштованих локаціях, включно з укриттями. Такий підхід дозволяє зберігати безперервність практичної підготовки та забезпечує можливість повторного перегляду і освоєння вправ у індивідуальному темпі. Паралельно запроваджено онлайн-контроль техніки виконання вправ, що здійснюється через платформи відеозв'язку (Zoom, Google Meet). Викладачі виконують роль дистанційних інструкторів, коригуючи техніку та форму рухів студентів, оцінюючи правильність виконання завдань і забезпечуючи зворотний зв'язок у реальному часі. Такий режим роботи вимагає від педагога підвищеної концентрації, уважності до дрібних деталей, а також вдосконалення комунікативних і дидактичних навичок у дистанційному середовищі [4].

Не менш важливим є безпековий фактор, який тепер інтегрований у кожне практичне заняття. Розклад тренувальних сесій підлягає коригуванню відповідно до графіку повітряних тривог, а викладач несе додаткову відповідальність за організацію евакуації студентів та, за необхідності, продовження навчальної діяльності у безпечному місці, що зумовлює значні психологічні та організаційні навантаження на педагога, вимагає високого рівня адаптивності, швидкого перемикання уваги та вміння ефективно управляти групою у стресових ситуаціях. Впровадження гібридних моделей навчання у спортивно-педагогічній освіті є не лише відповіддю на вимоги безпеки, а й необхідною інноваційною стратегією, що дозволяє зберегти якість практичної підготовки студентів та

забезпечити ефективну реалізацію освітнього процесу в умовах воєнного стану [5].

Першим критичним аспектом такої трансформації є методична гнучкість. Викладач повинен оперативно адаптувати навчальний план відповідно до реальних умов проведення занять, зокрема доступності обладнання, розмірів і характеристик приміщення (включно з укриттями) та психофізичного стану студентів. Така гнучкість дозволяє забезпечити безпечну і водночас ефективну практичну підготовку, зберігаючи цілісність освітнього процесу [19].

Другим напрямком є підвищення цифрової компетентності викладача. В умовах обмеженого доступу до спортивної інфраструктури виникає потреба у створенні високоякісного мультимедійного контенту, який включає демонстраційні відео, інфографіку, інтерактивні навчальні матеріали та віртуальні тури спортивними об'єктами. Використання цифрових технологій дозволяє компенсувати відсутність прямих практичних умов і сприяє підтримці навчальної мотивації студентів [22].

Третім, не менш значущим, аспектом є емпатичне оцінювання. У нових умовах пріоритет надається не абсолютному виконанню нормативів або порівнянню з груповими стандартами, а динаміці особистісного прогресу, регулярності участі у заняттях та стійкості мотивації студентів. Викладач повинен враховувати, що студенти можуть мати травматичний досвід, обмежені ресурси або непередбачуваний графік через життєві обставини. Формувальне оцінювання стає інструментом підтримки індивідуального розвитку та психологічної стабільності. Нова роль викладача у воєнний період формується як фасилітатор резилієнтності, який поєднує методичну гнучкість, цифрову компетентність та емпатичне підходження до оцінювання, забезпечуючи безпечне, адаптивне та мотивуюче середовище для розвитку студентів навіть у кризових умовах [23].

Воєнний стан каталізував процеси адаптації у спортивній педагогіці, висунувши на перший план такі пріоритети, як безпека, психологічна стійкість та прикладний характер фізичної підготовки. Діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін перетворилася на місію підтримки фізичного та психічного здоров'я нації, вимагаючи від них високої методичної гнучкості, володіння цифровими інструментами та підвищеної емпатії у роботі зі студентами, які переживають війну, що формує новий образ спортивного педагога – не лише тренера, але й фасилітатора життєстійкості.

1.3. Виклики та проблеми у професійній діяльності викладачів під час війни

В умовах воєнного стану професійна діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін зіштовхується з низкою комплексних методологічних і дидактичних викликів, які мають не лише організаційний, а й глибокий педагогічний характер. В першу чергу, ці виклики зумовлені необхідністю адаптації освітнього процесу до обмежених ресурсів, що включають нестачу спортивного обладнання, обмежений доступ до спеціалізованих приміщень та залів, а також ризики для безпеки студентів під час проведення практичних занять. Науковий аналіз вказує на те, що специфіка спортивно-педагогічних дисциплін потребує високого рівня практичної інтеграції теоретичних знань із реальними руховими навичками, що ускладнюється в умовах постійних змін середовища та непередбачуваних обставин [21].

Дидактичні аспекти діяльності викладача у таких умовах включають потребу у формуванні нових навчальних стратегій, що поєднують дистанційні та офлайн-формати, розробці альтернативних підходів до контролю та оцінювання рухових компетентностей студентів, а також інтеграції інноваційних технологій для моделювання тренувального процесу. Методологічно актуальним стає питання диференціації навчального навантаження, врахування індивідуальних можливостей і психофізіологічного стану студентів, що особливо важливо у

контексті високого рівня стресових факторів, спричинених війною. Крім того, викладачеві необхідно забезпечити безперервність навчального процесу, підтримувати мотивацію студентів до активного рухового навчання, а також формувати у них стійкість до зовнішніх негативних впливів. Професійна діяльність у зазначеній сфері вимагає від викладача не лише гнучкості та оперативності у прийнятті педагогічних рішень, але й здатності до системного аналізу та прогнозування навчально-тренувальних ситуацій в умовах обмежених ресурсів та високої соціально-психологічної напруги, що накладає нові вимоги на підготовку та методичне забезпечення освітнього процесу в контексті воєнного стану [19].

Адаптація практичних занять у контексті воєнного стану представляє собою комплексний методологічний та організаційний виклик для викладачів спортивно-педагогічних дисциплін. Основним фактором ускладнення є порушення логістичного ланцюга проведення практичних занять, що безпосередньо впливає на реалізацію рухової компоненти навчального процесу та використання спеціалізованої інфраструктури. Перехід на дистанційні або гібридні формати навчання суттєво знижує рівень контролю за кількісними і якісними показниками виконання фізичних вправ, що призводить до дефіциту моторної щільності, тобто недостатнього співвідношення часу активної роботи до загального часу заняття. У зв'язку з цим викладачі змушені модифікувати навчальні програми, замінюючи високоінтенсивні та технічно складні види спорту на загальнорозвиваючі вправи, які можна виконувати в обмежених умовах, як-от у квартирі або в укритті з мінімальним інвентарем. Такий підхід зберігає фізичну активність студентів, але потребує від педагогів високого рівня методичної гнучкості та здатності до швидкої трансформації традиційних навчальних сценаріїв [16].

Важливою проблемою також є неможливість використання спеціалізованих спортивних об'єктів: зруйновані або недоступні спортивні зали,

басейни, тренажерні комплекси унеможливлюють формування наскрізних практичних компетентностей, особливо у фахівців, які готують майбутніх тренерів і вчителів фізичної культури. Відсутність можливості проведення занять з плавання, гімнастики чи легкої атлетики ставить під сумнів реалізацію ключових методичних завдань практикуму та вимагає від викладача розробки альтернативних освітніх стратегій, що забезпечують збереження навчального процесу та розвитку практичних навичок студентів у критичних умовах [19].

Адаптація практичних занять, яка обумовлена руйнуванням логістичного ланцюга організації навчального процесу та неможливістю забезпечення традиційного рухового режиму. Перехід на дистанційні формати значно ускладнює контроль за кількісними та якісними показниками фізичної активності студентів, що призводить до дефіциту моторної щільності, тобто недостатнього співвідношення часу активної роботи до загального часу заняття. Педагогам доводиться трансформувати навчальні програми, замінювати високоінтенсивні та технічно складні види спорту на загальнорозвиваючі вправи, що можуть виконуватися в обмежених просторах, таких як квартири чи укриття, і з мінімальним інвентарем, що водночас зберігає ефективність рухового розвитку студентів. Критичною є неможливість використання спеціалізованої спортивної інфраструктури, зокрема залів, басейнів та тренажерних комплексів, що унеможливлює формування наскрізних практичних компетентностей, особливо для студентів, які готуються до професійної діяльності як тренери чи викладачі фізичної культури. Методичний практикум у таких умовах втрачає традиційну цінність, оскільки більшість навчальних завдань вимагає безпосередньої присутності на спеціалізованих об'єктах [16].

Технічні та інфраструктурні обмеження також накладають додаткові педагогічні виклики. Пошкодження спортивної бази та використання вцілілих приміщень як тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб або гуманітарних центрів знижує доступність для проведення практичних занять і

змушує викладачів імпровізувати тренувальні локації. Одночасно дотримання техніки безпеки у дистанційному або обмеженому просторі стає надзвичайно складним: контроль правильності виконання вправ, профілактика травматизму та забезпечення адекватного навантаження потребують від педагога високого рівня методичної компетентності та відповідальності, оскільки можна застосовувати лише ті вправи, які мінімально ризиковані без прямого нагляду. Адаптація практичних занять і подолання технічних та інфраструктурних обмежень у спортивно-педагогічній освіті в умовах війни вимагає від викладача не лише творчого підходу до організації занять, але й системного аналізу навчального процесу, прогнозування потенційних ризиків і формування методичних стратегій, що забезпечують збереження ефективності фізичного виховання, розвиток практичних компетентностей та безпеку студентів у критичних умовах [22].

Викладачі фізичної культури, спортивної підготовки та фізичної реабілітації стають не лише координаторами фізичної активності, а й провідниками комплексних програм психологічної підтримки та відновлення психофізіологічного стану студентів. Така трансформація професійної ролі пов'язана з необхідністю інтеграції методів кінезіотерапії, дихальних практик, релаксаційних і ментальних тренувань у навчально-тренувальний процес. Фізична активність у цьому контексті розглядається як ефективний інструмент стрес-менеджменту та психофізіологічної реабілітації, що сприяє нормалізації сну, зниженню рівня тривожності та профілактиці посттравматичних стресових розладів (ПТСР) серед студентів. Реалізація таких завдань потребує від викладача не лише глибоких знань у галузі спортивної підготовки, а й компетенцій у кризовій психології, психофізіологічному моніторингу та спеціалізованих реабілітаційних методиках. Це значною мірою перевищує стандартний професійний профіль педагогів фізичної культури, формуючи

мультидисциплінарну експертність, де поєднуються педагогічна, психологічна та терапевтична функції [24].

Одним із головних викликів є організація рухової активності в обмежених просторах укріттів під час повітряних тривог. Викладачі зобов'язані володіти методикою проведення міні-тренувань, ігрових вправ, комплексів для корекції постави та релаксації, адаптованих до умов, де класичні педагогічні стандарти неможливі через переповненість приміщень, обмежену вентиляцію та дефіцит обладнання. Такий підхід забезпечує підтримку рухової активності студентів та зниження психофізіологічного навантаження, одночасно враховуючи обмеженість безпечного простору [9].

Особливу увагу потребує медико-педагогічний контроль у дистанційному або гібридному форматі занять. Традиційні підходи до оцінювання фізичного стану та моніторингу розвитку студентів ускладнені, що створює ризики для індивідуалізації навантажень, особливо для студентів зі спеціальними медичними групами або з особливими освітніми потребами (ООП). Викладачам доводиться застосовувати адаптивні методи контролю, що поєднують дистанційні спостереження, самостійні щоденники фізичної активності, інструменти самоконтролю та дистанційного зворотного зв'язку, забезпечуючи таким чином безпечний та ефективний навчально-тренувальний процес навіть у надзвичайних умовах [12].

Подолання методологічних, дидактичних та організаційних викликів у сфері спортивно-педагогічної освіти в умовах війни вимагає системного переосмислення парадигми фізичного виховання та впровадження інноваційних освітніх стратегій. Одним із перспективних напрямів є розробка так званого «Мінімального адаптивного модуля» (МАМ), який передбачає створення гнучких навчальних блоків, здатних ефективно реалізовуватися як у дистанційному форматі, так і в умовах обмеженого простору. Така методика передбачає використання мінімального спортивного інвентарю або ваги власного

тіла, що дозволяє підтримувати рухову активність, розвивати фізичні якості та формувати практичні навички навіть у критичних умовах обмеженого доступу до спортивної інфраструктури [17].

Другим важливим напрямом є професійна перекваліфікація та психологічна підтримка викладачів. Надання цільових тренінгів у сферах психосоматики, фізичної реабілітації та стрес-менеджменту дозволяє педагогам не лише підвищити власну резилієнтність, але й ефективно виконувати нову, реабілітаційну функцію у роботі зі студентами. Такий підхід формує мультидисциплінарну компетентність, поєднуючи педагогічні, психолого-реабілітаційні та фізіотерапевтичні навички, що стає критично важливим у постконфліктний період для забезпечення повноцінного розвитку рухових, психофізіологічних та соціальних компетентностей студентів [19].

Отже, інтеграція адаптивних навчальних модулів та професійної підтримки викладачів створює перспективу для стійкого функціонування спортивно-педагогічної освіти, забезпечує збереження якості практичної підготовки та сприяє формуванню комплексної системи психофізіологічної підтримки студентів в умовах надзвичайних обставин.

Висновки до розділу 1

Професійна діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін ґрунтується на інтеграції теоретичних знань з практичними навичками, спрямованими на розвиток рухових, психофізіологічних та педагогічних компетентностей студентів. Теоретичні засади діяльності передбачають комплексне застосування методик фізичного виховання, спортивної підготовки, фізичної реабілітації та контролю за функціональним станом учасників навчального процесу. Воєнний стан істотно впливає на зміст і організацію навчального процесу, порушуючи традиційні логістичні та інфраструктурні умови, обмежує доступ до спортивних залів, тренажерних комплексів та

спеціалізованих об'єктів, а також змінюючи формат проведення занять на дистанційний або гібридний.

Такі обставини створюють низку методологічних, дидактичних та психосоціальних викликів: зниження моторної щільності, обмеженість практичної реалізації наскрізних компетентностей, підвищена відповідальність за безпеку студентів, необхідність адаптації фізичних вправ до умов обмеженого простору та нестабільної інфраструктури. Одночасно викладачі набувають нових професійних функцій, виступають фасилітаторами психофізіологічної реабілітації, інтегрують елементи стрес-менеджменту.

Ефективне подолання цих обмежень потребує впровадження адаптивних навчальних модулів, гнучких методичних стратегій та професійної підтримки викладачів, включаючи перекваліфікацію у сфері психосоматики та реабілітаційних методик. Така трансформація діяльності формує мультидисциплінарну компетентність педагогів, що поєднує педагогічні, психологічні та терапевтичні підходи, забезпечує збереження якості навчально-тренувального процесу та сприяє розвитку рухових, психофізіологічних і соціальних компетентностей студентів навіть у критичних умовах.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Відповідно до поставлених завдань магістерської роботи обрано адекватні методи дослідження, що сприяли опрацюванню доступної науково-методичної літератури і проведенню анкетування групи респондентів:

1. Аналіз науково-методичної літератури та інформативних даних мережі Інтернет.

Опитувально-діагностичний метод (анкетування за допомогою гугл-форми).

3. Методи математичної статистики.

2.1.1 Аналіз науково-методичної літератури та інформативних даних мережі Інтернет

Аналіз джерел забезпечив системне розуміння теоретичних основ професійної діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін та сучасних підходів до адаптації освітнього процесу в умовах кризових явищ. Було вивчено ключові поняття, методологічні підходи та рекомендації щодо організації практичних занять, враховуючи специфіку дистанційного та обмеженого просторового навчання. Особлива увага приділялася актуальності джерел, авторитетності авторів та відповідності сучасним умовам трансформації освітнього середовища.

2.1.2. Опитувально-діагностичний метод (анкетування за допомогою гугл-форми)

Для отримання емпіричних даних щодо трансформації діяльності викладачів проведено онлайн-опитування серед викладачів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. У якості респондентів взяли участь 12 викладачів. Анкета складалася

з 24 узгоджених запитань, спрямованих на виявлення ефективності методів адаптації, оцінку організації практичних занять у дистанційному та обмеженому просторі, а також сприйняття нового функціоналу викладачів як фасилітаторів психофізіологічної підтримки. Дотримано принципи анонімності та етичності дослідження.

2.1.3. Методи математичної статистики

Анкетно-діагностичний метод дослідження включає запитання з варіантами відповідей задля діагностування думок респондентів. З метою узагальнення отриманих результатів використано математико-статистичний метод обробки експериментальних даних для підвищення достовірності результатів. Метод представлений у вигляді графічних виразів (діаграм) і кількісної оцінки даних у відсоткових значеннях.

2.2 Організація дослідження

Організація дослідження здійснювалася протягом 2024-2025 рр. у 3 етапи:

- На етапі 1 (вересень 2024 – грудень 2024 рр.) проаналізовано та узагальнено проблемні питання щодо трансформації діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін в умовах воєнного стану на основі вивчення представлених у роботі використаних літературних джерел; сформульовано мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження;
- За допомогою онлайн-опитування на етапі II (січень – квітень 2025 р.) досліджено особливості діяльності викладачів спортивно-педагогічних (практичних) дисциплін в умовах воєнного;
- На третьому етапі організовано математичну обробку інформативних даних (травень – листопад 2025 р.), сформульовано висновки отриманих результатів та підготовлено до офіційного захисту доповідь і презентацію за результатами магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3. ДІАГНОСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Результати анкетування викладачів щодо змін у професійній діяльності

З метою з'ясування характеру, напрямів та глибини змін у професійній діяльності викладачів в умовах трансформацій сучасної освіти було проведено емпіричне дослідження на базі Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. У дослідженні взяли участь 12 викладачів. Опитування викладачів здійснювалося за допомогою спеціально розробленої анкети, створеної у форматі Google Forms, що дало змогу організувати онлайн-опитування респондентів у зручний для них час. Анкета містила 24 запитань закритого типу, спрямованих на виявлення динаміки професійного розвитку, ставлення до освітніх інновацій, рівня цифрової компетентності, змін у педагогічних підходах та професійних цінностях викладачів під час воєнного стану. Під час проведення анкетування було дотримано принципів добровільності, анонімності та етичної коректності. Обробка результатів здійснювалася з використанням статистичних методів узагальнення, що забезпечило об'єктивність та достовірність отриманих даних. У процесі аналізу результатів анкетування нами виокремлено основні компоненти змін у професійній діяльності викладачів, які відображаються через систему критеріїв та показників (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Компоненти, критерії та показники визначення змін у професійній діяльності викладачів

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний	Професійно-орієнтаційний	– Прагнення до професійного самовдосконалення в умовах освітніх змін. – Рівень усвідомлення важливості безперервного розвитку професійних компетентностей. – Ступінь позитивного ставлення до інноваційних підходів у навчальному процесі.
Когнітивний	Інформаційно-аналітичний	– Рівень володіння сучасними педагогічними технологіями. – Здатність до аналізу змін у змісті освіти та адаптації власних методів викладання. – Усвідомлення тенденцій цифровізації освітнього простору.
Діяльнісний	Практико-інноваційний	– Використання нових освітніх технологій у професійній діяльності. – Активність у застосуванні цифрових ресурсів та платформ для навчання. – Здатність до рефлексії й удосконалення власного педагогічного досвіду.

Виділені компоненти, критерії та показники дають змогу здійснити оцінку якісних і кількісних характеристик змін у професійній діяльності викладачів. Для цього було застосовано рівневий підхід, що дозволяє розмежувати різний ступінь вираженості означених змін (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Характеристика високого рівня змін у професійній діяльності викладачів

Високий рівень	
Мотиваційно-ціннісний	Викладачі демонструють стійку внутрішню мотивацію до професійного розвитку, усвідомлюють значення безперервного навчання, активно підтримують упровадження нових освітніх технологій і готові до педагогічних інновацій.

Когнітивний	Викладачі володіють глибокими знаннями щодо сучасних освітніх тенденцій, успішно інтегрують цифрові інструменти у навчальний процес, здатні до критичного осмислення власної діяльності.
Діяльнісний	Активно застосовують інноваційні методи, здійснюють системну рефлексію, беруть участь у науково-методичній роботі, спрямованій на підвищення якості освіти.

Таблиця 3.3

Характеристика достатнього рівня змін у професійній діяльності викладачів

Достатній рівень	
Мотиваційно-ціннісний	Викладачі позитивно ставляться до освітніх змін, прагнуть до професійного розвитку, проте проявляють нестійкість у реалізації інноваційних підходів.
Когнітивний	Знання педагогічних інновацій є фрагментарними; частково застосовуються цифрові технології, але потребують удосконалення аналітичних умінь.
Діяльнісний	Використання інноваційних методів відбувається епізодично, рефлексія власної діяльності носить ситуативний характер.

Таблиця 3.4

Характеристика низького рівня змін у професійній діяльності викладачів

Низький рівень	
Мотиваційно-ціннісний	Викладачі виявляють слабку мотивацію до професійного саморозвитку, демонструють інертність у впровадженні змін, сприймають новації як додаткове навантаження.
Когнітивний	Обмежені знання щодо сучасних освітніх технологій, недостатнє розуміння сутності інноваційних процесів у закладах освіти.
Діяльнісний	Використовуються переважно традиційні методи викладання, відсутня системна робота над оновленням професійних навичок.

Отже, за допомогою розроблених компонентів, критеріїв і показників нами проведено анкетування викладачів і здійснено оцінку рівнів змін у їхній професійній діяльності. Отримані результати дали змогу виявити тенденції адаптації педагогів до нових освітніх умов, визначити чинники, що сприяють або стримують професійні трансформації, та сформулювати підґрунтя для подальшого вдосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів.

Більшість опитаних (66,7%) мають понад десять років викладацької діяльності, що свідчить про високий рівень сформованості професійних компетентностей і стабільність кадрового складу. Другу за чисельністю групу становлять педагоги зі стажем від чотирьох до шести років (22,2%), які перебувають на етапі активного професійного зростання. Найменшу частку вибірки – 11,1% – складають викладачі з досвідом роботи від семи до десяти років. Водночас серед респондентів відсутні особи з мінімальним стажем (1–3 роки), що свідчить про відносну сталість професійного контингенту. Отже, якісний склад вибірки характеризується переважанням висококваліфікованих фахівців із тривалим педагогічним досвідом, що забезпечує достовірність і репрезентативність отриманих результатів дослідження (рис.3.1).

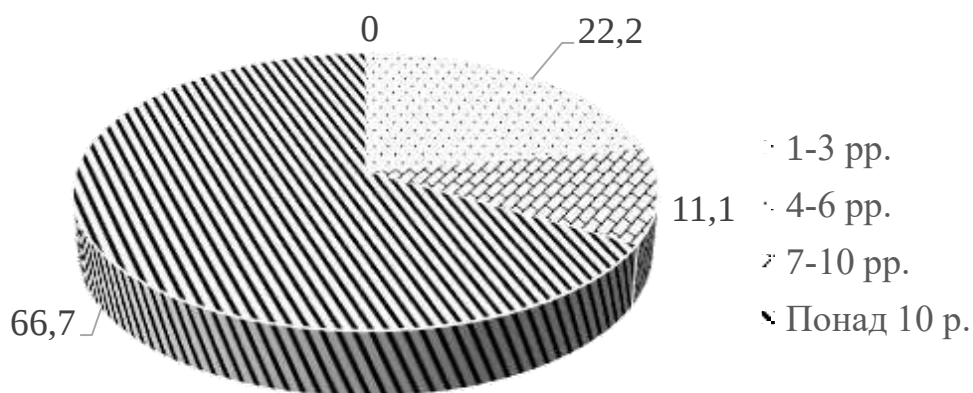

Рис.3.1 Графічне зображення питання щодо визначення досвіду викладання НПП

На рисунку 3.2. відображено структурний розподіл викладачів за основними навчальними дисциплінами, які вони реалізують у межах освітнього процесу. Аналіз отриманих даних засвідчує високий рівень концентрації педагогічної діяльності навколо однієї провідної дисципліни. Абсолютна більшість викладачів (66,7%) зазначили, що основним напрямом їхньої професійної діяльності є «Фізична культура», що вказує на домінування цього профілю у структурі навчального навантаження. Інші напрями представлені меншою кількістю фахівців, розподілених рівномірно між трьома категоріями, кожна з яких становить по 11,1% від загальної вибірки. До них належать: «Спортивна підготовка», «Фізичне виховання, професійно-педагогічне вдосконалення, плавання і методика його викладання», а також «Основи масажу». Варто наголосити, що серед опитаних відсутні викладачі, які спеціалізуються на дисципліні «Фізична терапія / реабілітація», що свідчить про недостатню представленість цього напрямку в освітньому процесі. Отже, результати анкетування вказують на виразну орієнтацію професійної діяльності викладачів на забезпечення навчальних курсів, пов'язаних із загальною фізичною культурою та фізичною підготовкою, що визначає провідний вектор розвитку досліджуваного педагогічного середовища.

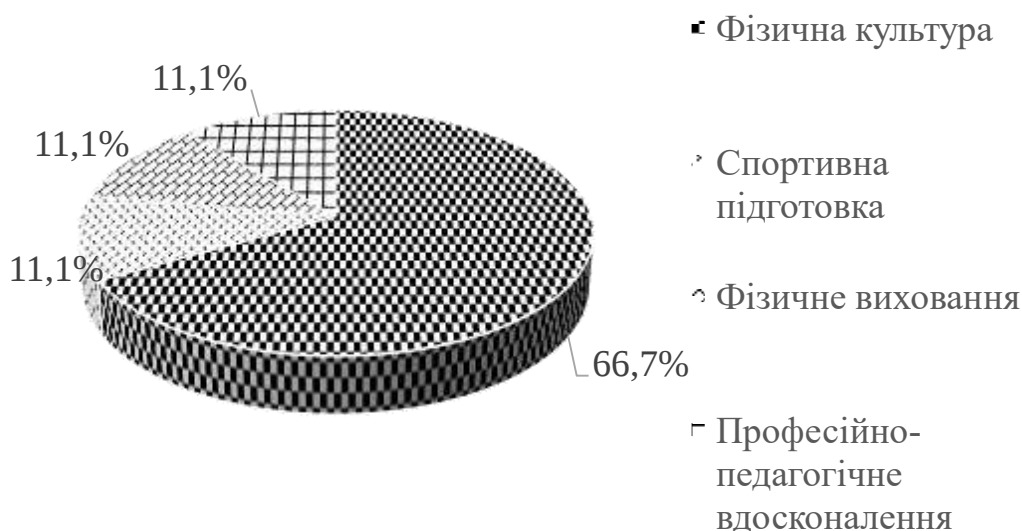
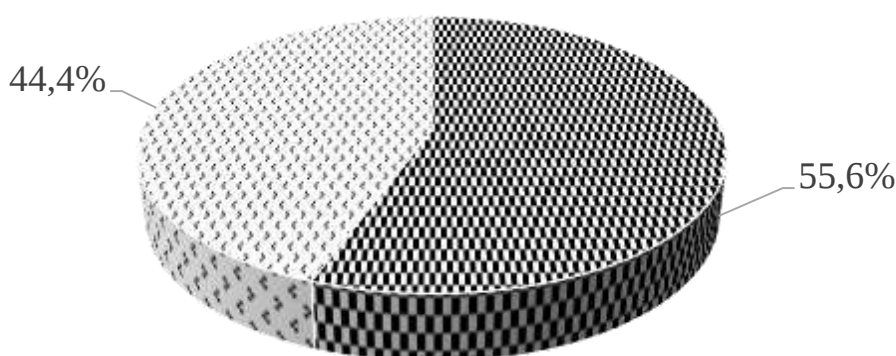

Рис.3.2. Графічне представлення питання щодо напрямку викладання

Отримані результати опитування свідчать про наявність виразної тенденції до використання комбінованих форматів організації навчального процесу серед викладачів. Аналіз розподілу відповідей демонструє домінування змішаного (blended) формату занять, який інтегрує елементи очного та дистанційного навчання. Цей підхід обрали 55,6% учасників, що засвідчує прагнення до поєднання традиційних і сучасних технологій навчання з метою підвищення його ефективності та гнучкості. Другим за поширеністю є традиційний очний формат, який застосовує 44,4% викладачів. Така частка свідчить про стійке збереження ролі класичної аудиторної взаємодії як важливого чинника формування професійних компетентностей та підтримання комунікативного зв'язку між учасниками освітнього процесу. Водночас серед опитаних відсутні викладачі, які б використовували виключно дистанційний формат навчання (0%), що вказує на перевагу безпосереднього контакту в педагогічній діяльності. Отже, результати дослідження засвідчують домінування гібридної моделі організації освітнього процесу, що поєднує переваги очного навчання з можливостями цифрових освітніх технологій, забезпечуючи баланс між гнучкістю, інтерактивністю та якістю навчання (рис.3.3).

■ Змішаний формат ▨ Традиційний очний формат

Рис.3.3. Графічне представлення питання щодо використання комбінованих форматів організації навчального процесу серед викладачів

Аналіз результатів четвертого питання анкети, спрямованого на з'ясування впливу воєнного стану на структуру практичних занять, засвідчує наявність загальної, проте неоднорідної адаптації освітнього процесу до нових соціально-політичних умов. Отримані дані вказують, що 55,6% викладачів відзначили часткові зміни у структурі практичних занять. Такий показник відображає здатність педагогів до гнучкого реагування на виклики часу та свідчить про необхідність корекції лише окремих компонентів навчального процесу без його радикальної трансформації. Решта відповідей розподілилася рівномірно між двома групами, по 22,2% у кожній. Перша група респондентів підтвердила наявність значних змін, що зумовило суттєве оновлення методичних підходів і форм організації практичної діяльності. Друга група зазначила лише мінімальні зміни, що свідчить про збереження основної структури занять із незначними корективами, адаптованими до умов воєнного часу. Показово, що жоден із опитаних не зазначив повної відсутності змін (0%), що підтверджує універсальний вплив воєнного стану на систему практичної підготовки. Отже, результати дослідження демонструють загальну тенденцію до помірної адаптації освітнього процесу, що поєднує сталі елементи педагогічної практики з інноваційними підходами, зумовленими зовнішніми обставинами (рис.3.4).

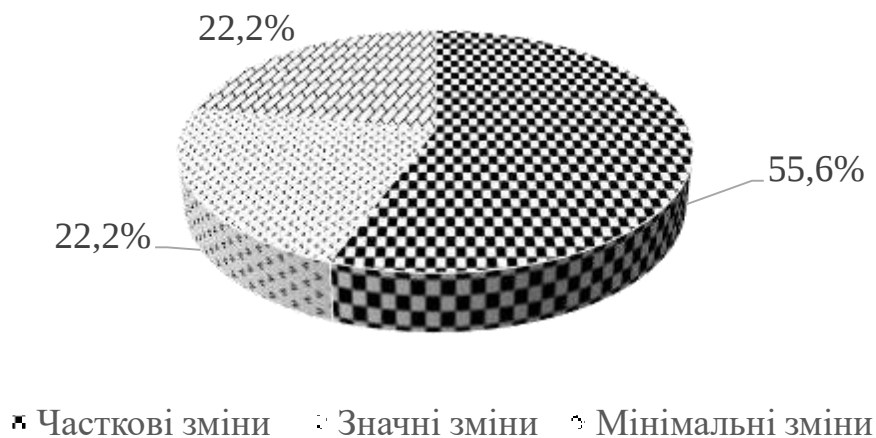

Рис.3.4. Графічне представлення питання щодо з'ясування впливу воєнного стану на структуру практичних занять

Результати п'ятого питання анкети, спрямованого на визначення частоти внесення змін до програми занять у зв'язку з необхідністю роботи в умовах обмеженого простору (житлові приміщення, укриття тощо), засвідчили наявність тенденції до часткової адаптації освітнього процесу.

Отримані дані свідчать, що така адаптація є доволі поширеним явищем, проте не набуває сталого системного характеру. Більшість респондентів (55,6%) зазначила, що змінює програму частково, що вказує на періодичну необхідність корекції окремих елементів навчального змісту або методики проведення занять залежно від просторових умов. Такий показник демонструє здатність викладачів гнучко реагувати на обмеження, зберігаючи при цьому загальну структуру та логіку освітнього процесу.

Решта відповідей розподілилася рівномірно між двома категоріями – «рідко» та «ніколи», кожна з яких становить по 22,2%. Представники першої групи лише епізодично вносять зміни до програми занять через обмеження простору, тоді як друга група не потребує жодних коректив, що, ймовірно, пов'язано зі специфікою викладених дисциплін або наявністю відповідних умов для проведення занять.

Жоден із викладачів (0%) не вказав на постійну необхідність змінювати програму («завжди»), що свідчить про помірну та ситуаційну адаптацію освітнього процесу. Отже, результати дослідження підтверджують, що викладачі виявляють високий рівень професійної гнучкості, проте зберігають сталість базових елементів навчальної програми навіть за умов просторових обмежень (рис.3.5).

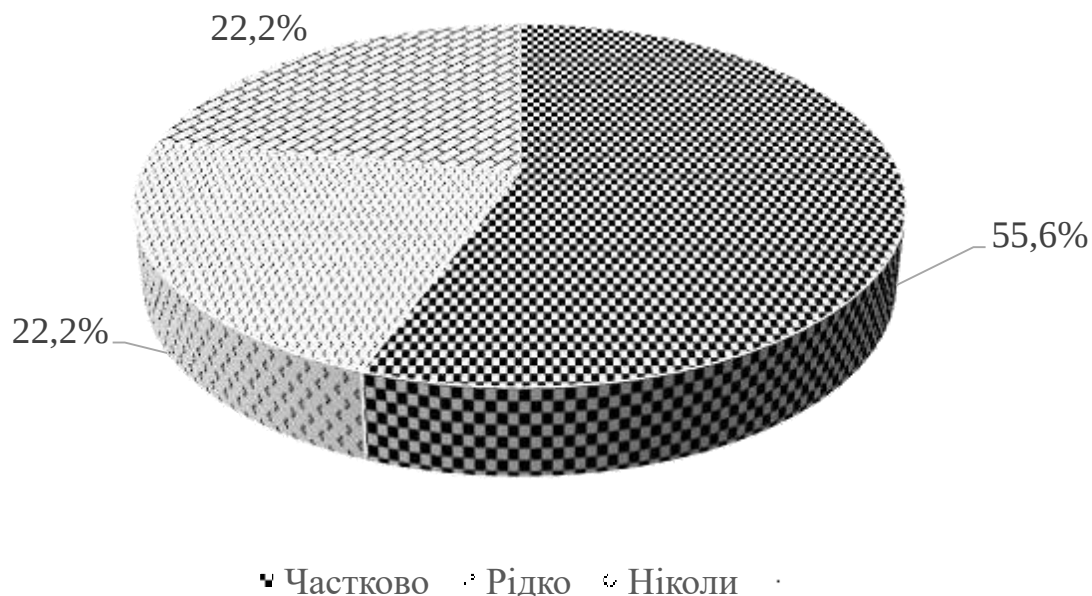

Рис.3.5. Графічне представлення питання щодо визначення частоти внесення змін до програми занять у зв'язку з необхідністю роботи в умовах обмеженого простору (житлові приміщення, укриття тощо)

Результати шостого питання анкети, спрямованого на визначення частки занять, що проводяться викладачами в умовах використання мінімально необхідного або обмеженого інвентарю через дію воєнного стану, свідчать про суттєвий вплив зовнішніх чинників на організацію освітнього процесу. Отримані дані демонструють значну варіативність показників, однак більшість респондентів регулярно стикається з потребою проведення занять за умов недостатнього матеріально-технічного забезпечення. Найчисельніша група опитаних (33,3%) відзначила, що проводить від 25% до 49% своїх занять із використанням обмеженого інвентарю, що свідчить про помірний, але систематичний вплив зовнішніх обставин на навчальний процес. Інші відповіді розподілилися рівномірно між трьома категоріями, по 22,2% у кожній: 75-100% - викладачі цієї групи практично повністю здійснюють навчання в умовах дефіциту інвентарю, що свідчить про глибоку адаптацію до обмежених ресурсів;

50-74% - фахівці, які змушені адаптувати більшість занять, частково змінюючи зміст і методику викладання; менше 25% - викладачі, для яких обмеження в матеріальному забезпеченні мають епізодичний характер і не впливають суттєво на загальну якість проведення занять. Отже, 77,7% респондентів (категорії 25–49%, 50–74% та 75–100%) відзначили, що проводять чверть або більше занять в умовах обмеженого інвентарю, що підкреслює вагомий вплив воєнних обставин на матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу та свідчить про високий рівень адаптивності викладачів, які зберігають ефективність навчання навіть за умов ресурсних обмежень (рис.3.6).

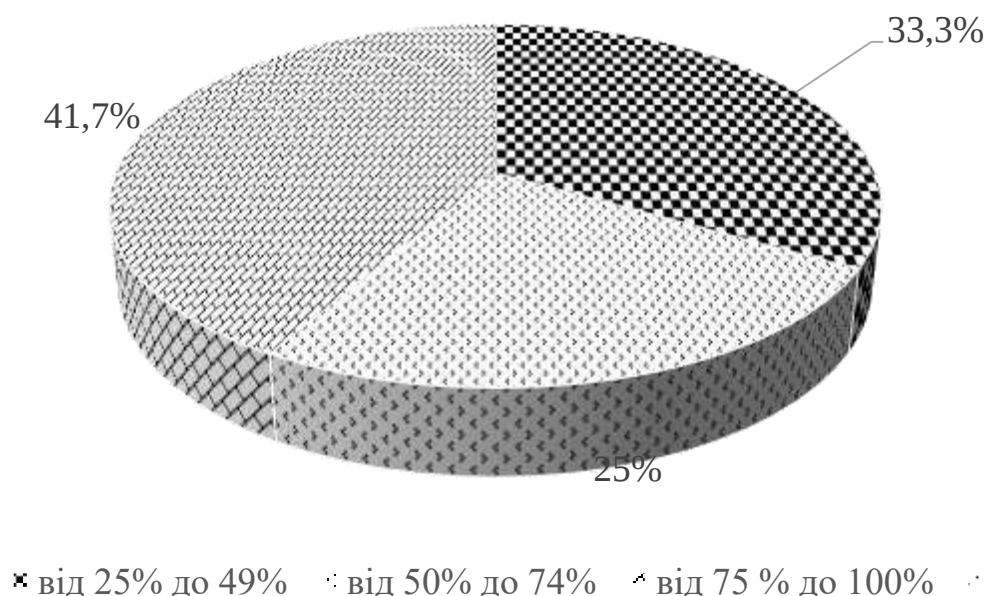

Рис.3.6. Графічне представлення питання щодо використання обмеженого інвентарю в умовах воєнного стану

Результати сьомого питання анкети, спрямованого на оцінку здатності викладачів підтримувати необхідний руховий режим і моторну щільність студентів в умовах воєнного стану, свідчать про наявність суттєвих труднощів у забезпеченні повноцінної фізичної активності здобувачів освіти. Аналіз отриманих даних демонструє загальну тенденцію до часткового досягнення

поставлених цілей, що зумовлено поєднанням об'єктивних і суб'єктивних чинників. Переважна більшість респондентів (66,7%) зазначили, що їм вдається підтримувати необхідний руховий режим частково. Такий результат свідчить про системні зусилля викладачів щодо оптимізації навчального процесу, однак наявність зовнішніх обмежень (просторових, технічних, безпекових тощо) не дозволяє забезпечити оптимальний рівень моторної активності на постійній основі. Близько 22,2% опитаних повідомили, що їм вдається завжди підтримувати необхідний руховий режим, що свідчить про високий рівень адаптивності та ефективність використаних педагогічних стратегій. Водночас 11,1% респондентів відповіли, що їм це вдається рідко, що може бути наслідком обмежених ресурсів або складності організації занять у наявних умовах. Жоден із викладачів (0%) не обрав варіант «ніколи», що підтверджує відсутність повної втрати контролю над руховим режимом студентів. Отже, загальна тенденція засвідчує компромісний характер результатів, коли більшість викладачів демонструють прагнення до підтримання належного рівня фізичної активності студентів, хоча реальні умови здебільшого дозволяють реалізувати ці цілі лише частково (рис.3.7).

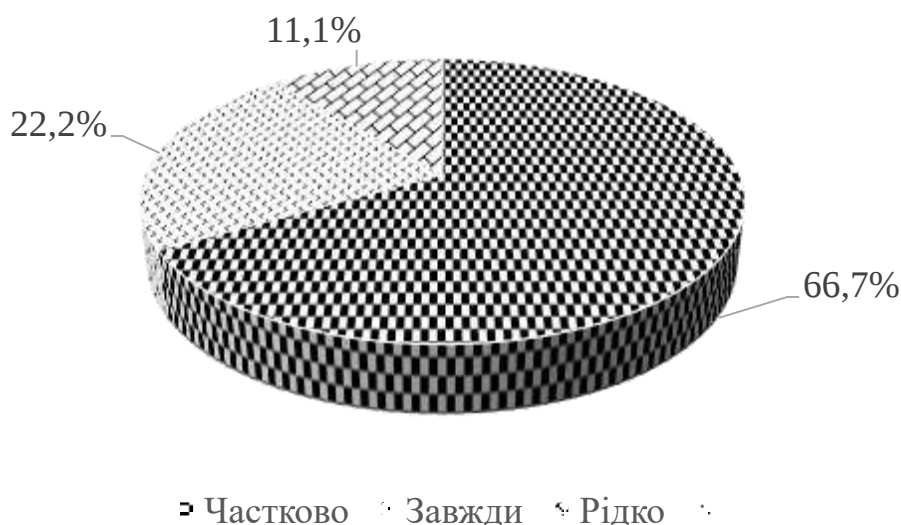

Рис.3.7. Графічне представлення питання щодо підтримки рухового режиму та моторної щільності студентів

Результати восьмого питання анкети, спрямованого на з'ясування частоти виникнення труднощів під час оцінювання фізичних показників студентів у дистанційному форматі навчання, свідчать про наявність суттєвої проблеми, яка впливає на об'єктивність і якість контролю результатів навчальної діяльності. Отримані дані демонструють, що більшість викладачів стикаються з труднощами у здійсненні повноцінного моніторингу фізичної підготовленості студентів.

Найбільша частка респондентів (44,4%) зазначила, що подібні складнощі виникають частково, що свідчить про періодичний характер проблеми, пов'язаний з обмеженими можливостями спостереження та контролю у віддаленому режимі. Значна група опитаних (33,3%) повідомила, що з такими труднощами стикається завжди, що є індикатором системної проблеми у забезпеченні достовірності та валідності оцінювання фізичних результатів студентів.

Найменша частка викладачів по 11,1% у кожній категорії зазначила, що подібні складнощі трапляються рідко або ніколи, що може свідчити про успішну адаптацію їхніх методик контролю або про специфіку дисциплін, де оцінювання не потребує безпосереднього вимірювання фізичних показників. 77,7% опитаних (категорії «Завжди» і «Частково») регулярно зазнають труднощів із об'єктивним оцінюванням, що підкреслює критичний характер проблеми для дисциплін фізичного спрямування.

Отже, результати анкетування засвідчують необхідність подальшої розробки ефективних механізмів дистанційного контролю фізичних показників, здатних забезпечити валідність і надійність оцінювання у змінених умовах освітнього середовища (рис.3.8).

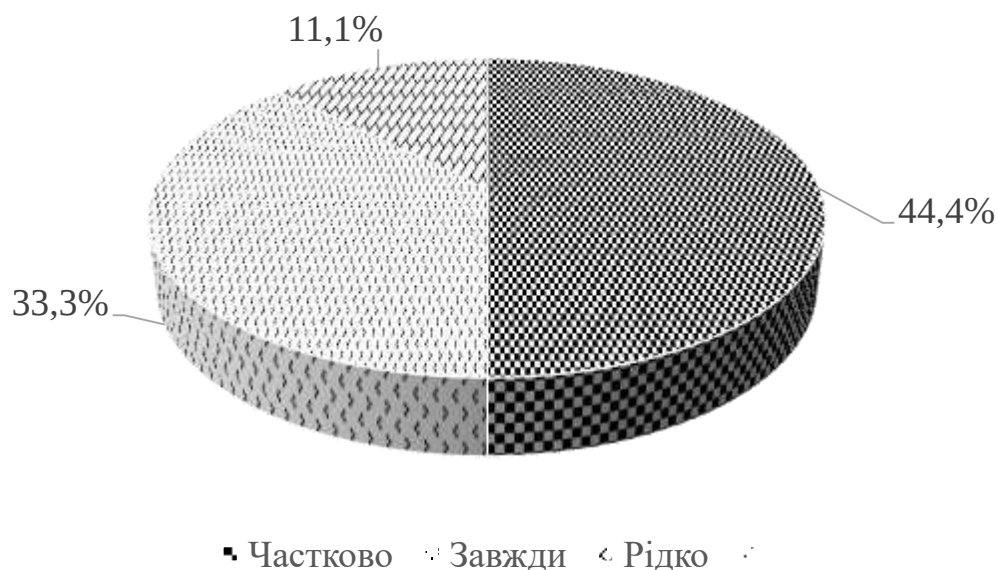

Рис.3.8. Графічне представлення питання щодо складності оцінювання фізичних показників у дистанційному форматі

Дев'яте питання було спрямоване на оцінку викладачами дефіциту спеціалізованої інфраструктури (спортивні зали, басейни, тренажери). Отримані результати демонструють, що, хоча інфраструктурні обмеження є відчутними, рівень їхнього впливу варіюється серед опитаних. Найбільша частка викладачів (55,6%) зазначила, що відчуває помірний дефіцит спеціалізованої інфраструктури, що свідчить про наявність певних труднощів у забезпеченні повноцінного освітнього процесу, проте вони не є критичними для реалізації професійних завдань. Близько третини респондентів (33,3%) не відчувають дефіциту інфраструктури. Така тенденція може свідчити про достатній рівень матеріально-технічного забезпечення у їхніх навчальних закладах або про використання таких методик викладання, що не потребують застосування спеціального обладнання. Найменша група викладачів (11,1%) відзначила значний дефіцит, що вказує на наявність суттєвих інфраструктурних проблем, які можуть негативно впливати на якість освітнього процесу (рис.3.9).

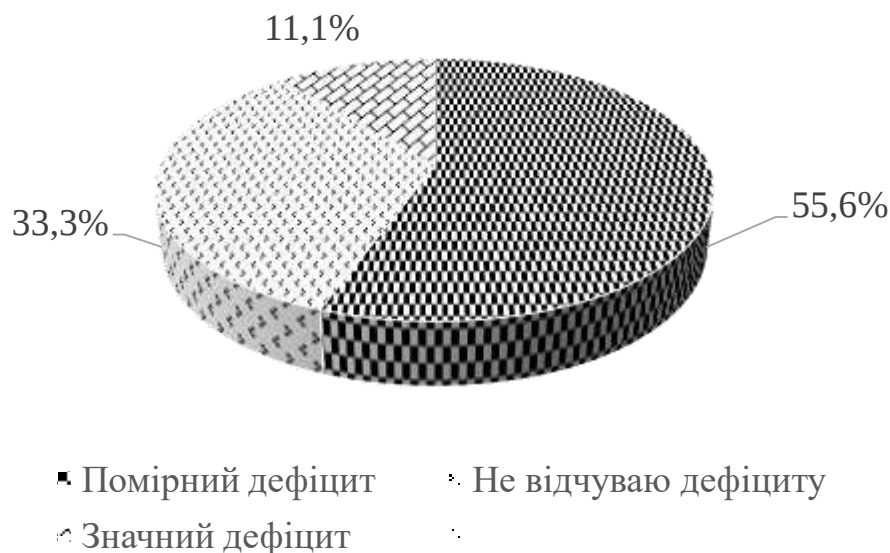

Рис.3.9. Графічне представлення питання щодо дефіциту спеціалізованої інфраструктури

Десяте питання анкети, спрямоване на оцінку рівня адаптації навчальних програм викладачів до обмежень і потреб, зумовлених воєнним станом, засвідчило високий рівень гнучкості освітнього процесу в досліджуваній групі. Переважна більшість респондентів (55,6%) оцінили адаптацію своїх програм як середню, що свідчить про проведення суттєвих модифікацій з метою відповідності новим умовам, при цьому залишає простір для подальшого вдосконалення методичного забезпечення та структури навчальних курсів. Частина викладачів (44,4%) повідомила про високий рівень адаптації, що демонструє успішне впровадження необхідних змін та забезпечення релевантності й функціональності навчальних програм навіть за умов кризових обставин.

Отже, результати дослідження засвідчують, що 100% опитаних демонструють принаймні середній або високий рівень адаптивності навчальних програм, що відображає ефективне реагування освітнього середовища на зовнішні виклики та його здатність підтримувати якість освітнього процесу в кризових умовах

3.2. Аналіз рівня готовності викладачів до застосування нових методів і форм навчання

Сучасні виклики, зумовлені воєнним станом та трансформацією освітнього середовища, актуалізували потребу у підвищенні гнучкості та професійної готовності викладачів до впровадження нових методів і форм навчання. Освіта, зокрема у сфері фізичного виховання, вимагає оперативного реагування на зміни, адаптації до дистанційних форматів, комбінованих занять, використання цифрових технологій і психолого-педагогічних інновацій.

Готовність викладачів до застосування сучасних освітніх підходів є ключовим чинником забезпечення якості навчального процесу та ефективності адаптації студентів у складних соціальних і безпекових умовах. Вона охоплює не лише методичну компетентність, але й здатність до інноваційного мислення, саморегуляції, гнучкості в організації навчального процесу та використання інтерактивних технологій.

Аналіз рівня готовності викладачів до використання нових методів і форм навчання дозволяє оцінити ступінь їх професійної адаптації до змінних умов освітнього середовища, виявити сильні сторони, а також визначити напрями подальшого вдосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Одинадцять питань оцінювало частоту, з якою викладачам доводилося використовувати імпровізовані засоби та локації для проведення занять. Отримані дані підтверджують високу креативність та гнучкість фахівців у складних умовах. Більшість опитаних (55,6%) повідомила, що використовує імпровізовані засоби частково, що свідчить про періодичну необхідність заміни стандартного обладнання та пристосування до нетипових місць проведення занять. Третина респондентів (33,3%) використовує імпровізацію рідко. Ця група відчуває потребу в таких заходах лише в окремих, нечастих випадках. Найменша частка (11,1%) зазначила, що ніколи не використовує імпровізовані засоби чи

локації, що пов'язано зі специфікою їхньої дисципліни або збереженням доступу до необхідної інфраструктури (рис.3.10).

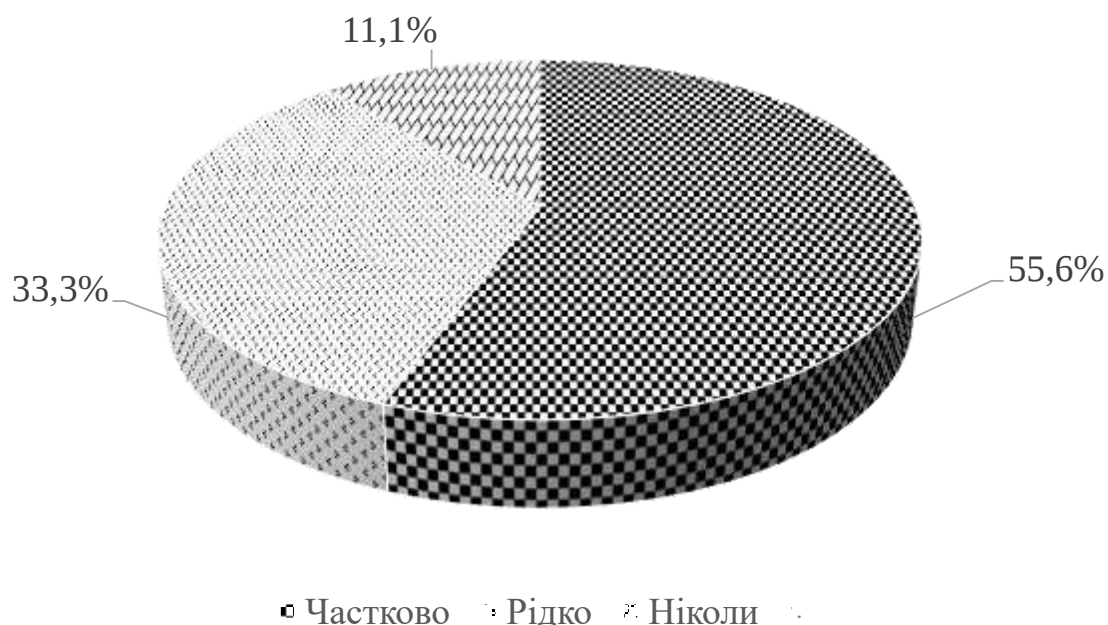

Рис.3.10. Графічне представлення питання щодо використання імпровізованих засобів та локацій

Дванадцять питань оцінювало рівень забезпеченості викладачів достатніми методичними матеріалами для ефективної роботи в кризових умовах. Отримані дані демонструють високий, хоча й не абсолютний, рівень матеріального забезпечення фахівців. Більшість опитаних викладачів (55,6%) повідомила, що вони забезпечені методичними матеріалами повністю, що свідчить про значні успіхи освітніх інституцій у наданні необхідної підтримки для роботи в умовах кризи. Третина респондентів (33,3%) зазначила, що забезпечені матеріалами частково, що вказує на наявність певних прогалин або недостатність матеріалів за окремими напрямками. Частина респондентів (11,1%) повідомила, що забезпеченість є недостатньою. Ця група відчуває гостру нестачу методичних ресурсів (рис.3.11).

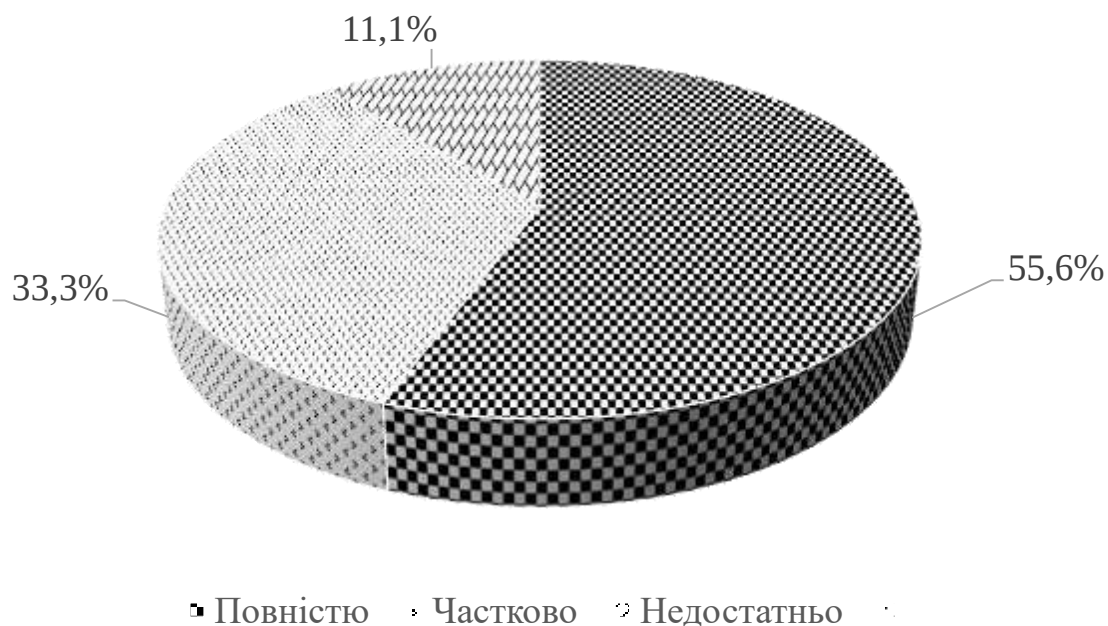

Рис.3.11. Графічне представлення питання щодо використання імпровізованих засобів та локацій

Тринадцяте питання анкети було спрямоване на виявлення труднощів, з якими зіштовхуються викладачі під час забезпечення та контролю дотримання здобувачами правил техніки безпеки під час практичних і семінарських занять в умовах обмежень. Отримані результати свідчать про те, що проблематика безпеки є практично універсальною для всіх опитаних. Переважна більшість респондентів (77,8%) зазначила, що складнощі виникають частково, що вказує на систематичний, але контрольований характер проблеми, що свідчить про те, що викладачі, попри обмеження, вживають заходів для мінімізації ризиків, однак питання ефективного контролю за дотриманням техніки безпеки залишається актуальним. Решта (22,2%) повідомила, що труднощі виникають рідко, що зумовлено наявністю ефективно організованої системи дистанційного контролю або специфікою занять, менш пов'язаних із фізичними ризиками. Варто наголосити, що жоден із викладачів (0%) не зазначив, що проблеми з безпекою виникають завжди або ніколи, що свідчить про повну відсутність абсолютної

стабільності або повного усунення ризиків. Таким чином, результати підтверджують, що 100% опитаних викладачів періодично або постійно стикаються з викликами у сфері забезпечення та контролю техніки безпеки, що робить цей аспект одним із найбільш критичних у практиці фізичного виховання в умовах обмежень.

Чотирнадцяте питання анкети було спрямоване на оцінку проведення роз'яснювальних навчальних занять для викладачів, метою яких є підготовка до прийняття грамотних рішень у разі виникнення небезпеки в кризових умовах. Отримані результати свідчать про переважання позитивного досвіду серед опитаних щодо організації такої підготовки. Більшість викладачів (55,6%) підтвердила, що такі заняття проводяться, що свідчить про активну роботу освітніх установ у напрямі підвищення кваліфікації та готовності персоналу діяти в умовах потенційних загроз чи надзвичайних ситуацій. Водночас 22,2% респондентів відповіли «Ні», що вказує на наявність прогалин у системі професійної підготовки, зокрема у сфері формування навичок кризового реагування. Решта відповідей деталізує рівень готовності педагогів: 11,1% опитаних зазначили, що мають значний рівень готовності, 11,1% - помірний рівень готовності. Таким чином, дві третини викладачів (66,7%) отримують системну підготовку, що є позитивним показником ефективності управління ризиками та безпекою освітнього процесу. Проте наявність 22,2% фахівців, не охоплених навчальними заходами, засвідчує потребу в удосконаленні системи професійної підтримки викладачів з метою забезпечення універсальної готовності педагогічного персоналу до дій у кризових ситуаціях (рис.3.12).

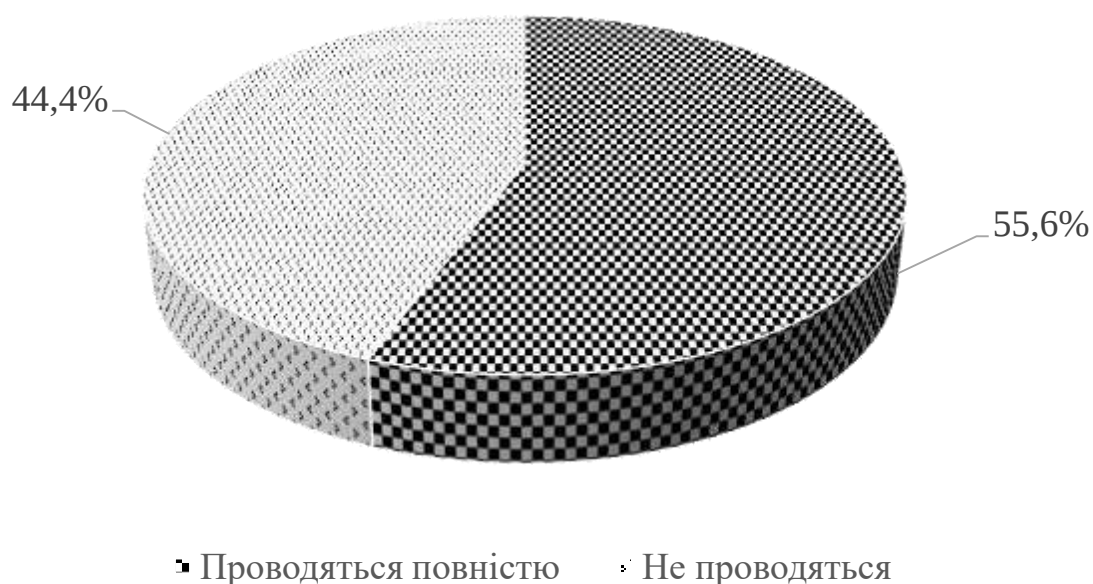

Рис.3.12. Графічне представлення питання щодо проведення роз'яснювальних навчальних занять для викладачів

П'ятнадцяте питання анкети було спрямоване на оцінку впливу воєнного стану на якість проведення практичних занять. Отримані результати однозначно свідчать про універсальний і значний характер цього впливу. Більшість викладачів (55,6%) зазначила, що воєнний стан впливає на якість занять частково, що відображає помірну, але відчутну деградацію освітнього процесу під впливом зовнішніх чинників, що свідчить про адаптивність викладачів, але водночас про наявність системних перешкод для підтримання попереднього рівня ефективності. Решта відповідей розподілилася рівномірно між двома категоріями по 22,2% кожна: «Суттєво» - ця група респондентів зазнає значного зниження якості практичних занять, що свідчить про серйозні труднощі у виконанні навчальних програм. «Мало» - викладачі цієї категорії відчувають лише незначний вплив, що, ймовірно, зумовлено високою гнучкістю, професійною майстерністю або специфікою навчальної дисципліни. Жоден із респондентів (0%) не відповів «Ні», тобто жоден викладач не заперечив впливу воєнного стану

на якість освітнього процесу. Таким чином, 100% опитаних визнають негативний вплив зовнішніх обставин на якість проведення практичних занять, причому 77,8% відчують цей вплив як значний або помірний.

Шістнадцяте питання стосувалося оцінки зміни ролі викладача в кризових умовах (зміщення до ролі психолога / реабілітолога). Отримані дані свідчать про глибоку та універсальну трансформацію професійної діяльності. Найбільша частка опитаних фахівців (44,4%) повідомила, що їхня роль змінилася значно, що вказує на суттєве розширення функціоналу, виходить за межі стандартних педагогічних завдань, та необхідність виконувати функції емоційної підтримки та психологічного супроводу. Третина респондентів (33,3%) відчула, що їхня роль змінилася частково. Ця група демонструє помірну, але відчутну інтеграцію нових функцій у свою роботу. Менші частки припадають на тих, чия роль змінилася мало (11,1%) та тих, чия роль не змінилася (11,1%). Остання група є єдиною, що не відчула потреби у зміні професійних функцій. Таким чином, 88,9% викладачів відчували певну зміну своєї ролі, що підкреслює гуманітарний та психосоціальний вимір професії в умовах кризи та її вихід за суто дидактичні рамки.

Сімнадцяте питання оцінювало, чи інтегрують викладачі дихальні, ментальні або релаксаційні практики у свої заняття. Отримані дані демонструють високу поширеність цих додаткових методик, що корелює зі зміною ролі викладача. Найбільша частка опитаних фахівців (44,4%) повідомила, що інтегрує ці практики завжди. Третина респондентів (33,3%) використовує ці практики частково, що вказує на їх періодичне включення відповідно до потреб студентів або специфіки заняття. Найменші частки отримали відповіді рідко (11,1%) та ніколи (11,1%). Остання група є єдиною, що не включає ці методики у свою роботу. Таким чином, 77,7% викладачів регулярно інтегрують дихальні, ментальні або релаксаційні практики, що підтверджує психосоціальну

орієнтованість сучасного освітнього процесу у сфері фізичного виховання (рис.3.13).

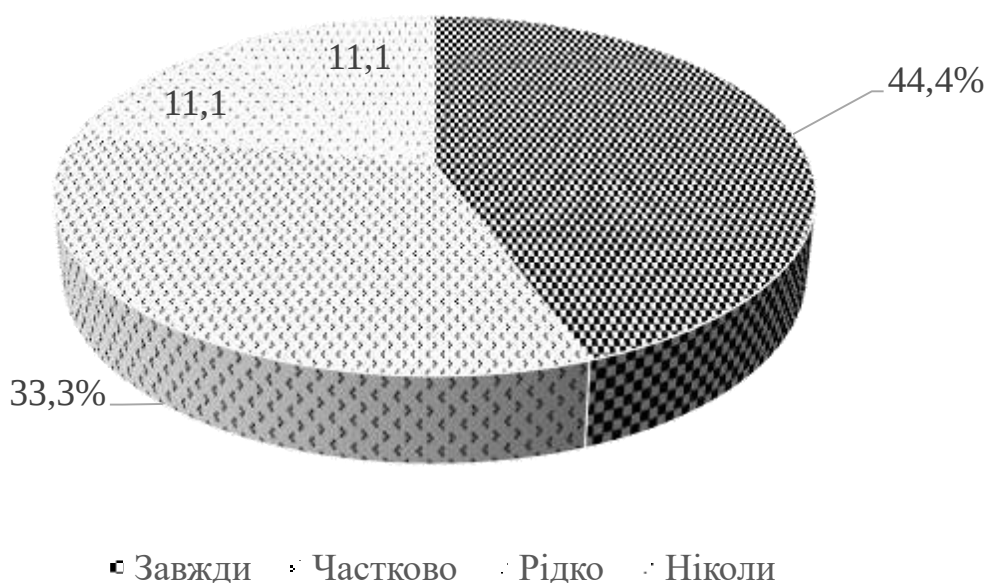

Рис.3.13. Графічне представлення питання щодо інтеграції дихальних, ментальних або релаксаційних практик

Вісімнадцяте питання оцінювало, чи помічають викладачі позитивний вплив їхніх занять на психоемоційний стан студентів. Отримані дані демонструють переважне підтвердження терапевтичної та стабілізуючої ролі фізичного виховання. Більшість опитаних фахівців (77,8%) повідомила, що помічає позитивний вплив завжди, що свідчить про глибоке усвідомлення та реалізацію викладачами психосоціального компонента їхньої дисципліни, особливо в кризових умовах. Решта респондентів (22,2%) зазначила, що помічає цей вплив частково. Ця група, ймовірно, зіштовхується з факторами, які можуть знижувати універсальність позитивного ефекту. Таким чином, 100% опитаних періодично або постійно фіксують позитивний вплив своєї роботи на

психоемоційний стан студентів, підтверджуючи, що фізична культура відіграє критично важливу роль як інструмент психологічної підтримки.

Дев'ятнадцяте питання оцінювало, наскільки складно викладачам підтримувати мотивацію студентів у кризових умовах. Отримані дані демонструють, що переважна більшість фахівців знаходить це завдання легким або помірно складним. Переважна більшість опитаних (66,7%) повідомила, що підтримувати мотивацію студентів легко. Цей показник є позитивним індикатором високої внутрішньої стійкості студентів або ефективності мотиваційних стратегій, які застосовують викладачі. Решта респондентів (33,3%) зазначила, що підтримувати мотивацію складно. Ця група відчуває виклики, пов'язані, ймовірно, з психоемоційним навантаженням на студентів або обмеженнями у проведенні занять. Таким чином, 100% опитаних вважають підтримку мотивації легкою або складною, причому дві третини фахівців не відчувають значних труднощів у цьому аспекті.

Двадцяте питання анкети було спрямоване на оцінку потреби у проходженні тренінгів із кризової психології та реабілітаційних методик. Отримані результати засвідчили одностайну підтримку ідеї підвищення кваліфікації у цій сфері, що вказує на усвідомлення викладачами актуальності психологічної готовності до роботи в умовах кризових ситуацій. Переважна більшість опитаних (55,6%) висловилися за необхідність проходження таких тренінгів, зазначивши варіант «Так, бажано». Ще 33,3% респондентів продемонстрували більш категоричну позицію, обравши варіант «Так, обов'язково», що свідчить про високий рівень розуміння значення психологічної та реабілітаційної компетентності у професійній діяльності викладача. Таким чином, загалом 88,9% опитаних визнають необхідність спеціалізованої підготовки з кризової психології та реабілітаційних методик. Лише 11,1% респондентів зазначили варіант «Не обов'язково», тоді як жоден із опитаних (0%) не вважає, що потреба у такій підготовці відсутня. Отже, отримані дані

підтверджують високий рівень усвідомлення викладачами важливості психологічної компетентності як складової їхньої професійної діяльності в умовах кризових викликів (рис.3.14).

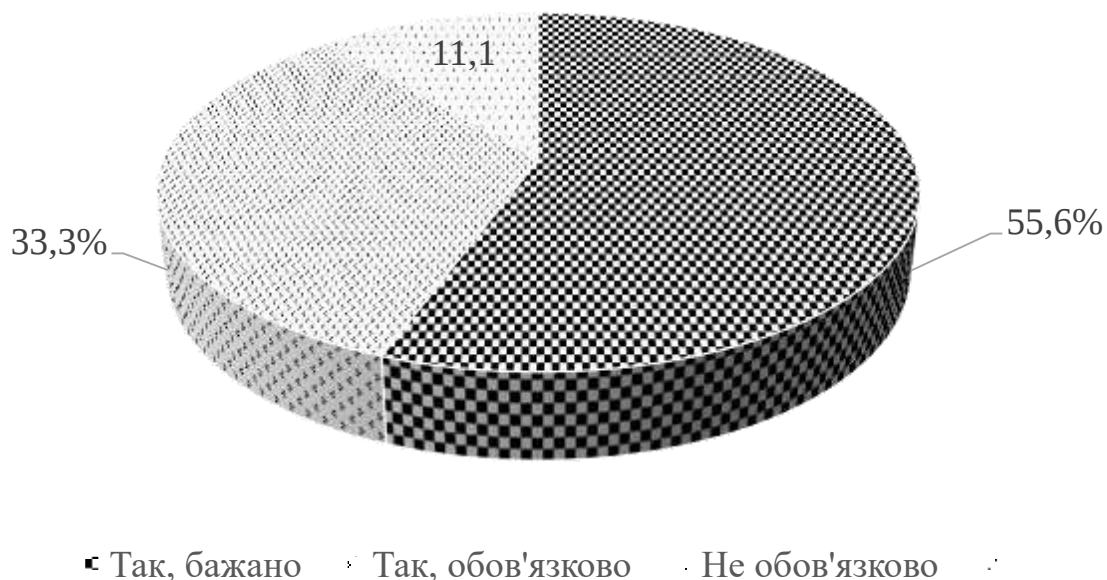

Рис.3.14. Графічне представлення питання щодо необхідності проходження викладачами тренінгів з кризової психології та реабілітаційних методик

Двадцять перше питання анкети було спрямоване на оцінку забезпеченості викладачів часом, відведеним керівництвом для підготовки адаптивних програм, призначених для дистанційних або обмежених форматів занять. Отримані результати свідчать про переважну наявність адміністративної підтримки у цьому аспекті. Відповіді респондентів розподілилися майже порівну між двома основними категоріями: – 44,4% викладачів зазначили, що керівництво завжди виділяє необхідний час на підготовку адаптивних програм; ще 44,4% вказали, що отримують цей час частково, тобто не на постійній основі, але з можливістю періодичного планування відповідної діяльності. Таким чином, 88,8% опитаних мають реальну можливість здійснювати адаптацію навчальних програм до

змінених умов, що є позитивним індикатором гнучкості освітнього менеджменту та уваги адміністрації до потреб викладачів. Лише 11,1% респондентів повідомили, що така можливість надається рідко, тоді як жоден із опитаних (0%) не обрав варіант «Ніколи». Отже, результати підтверджують загальну тенденцію до підтримки інноваційної діяльності викладачів у процесі адаптації навчальних програм до умов дистанційного чи обмеженого навчання (рис.3.15).

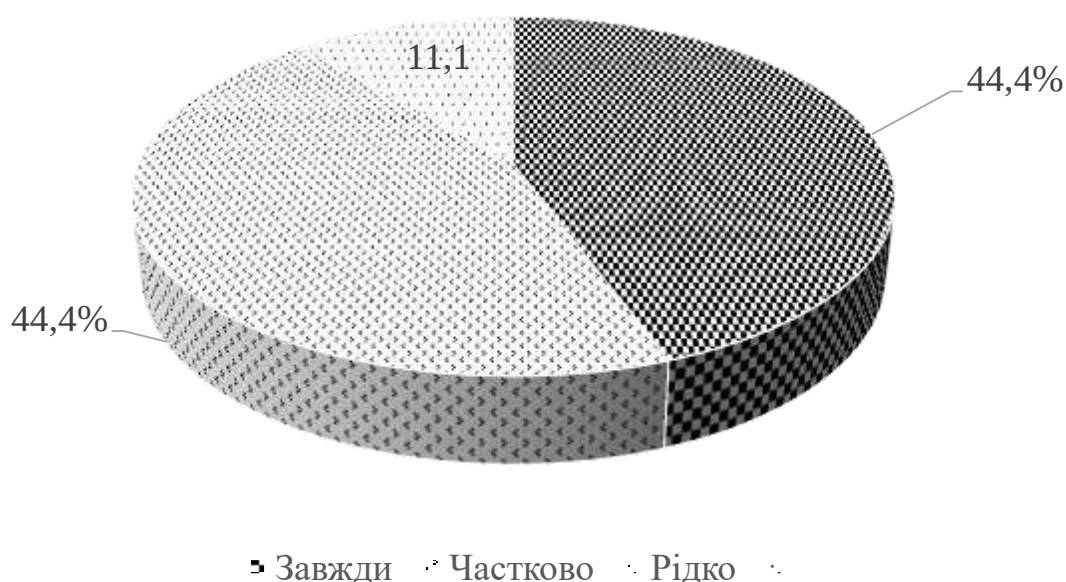

Рис.3.15. Графічне представлення питання щодо виділення часу керівництвом на підготовку адаптивних програм

Двадцять друге питання оцінювало, чи відчують викладачі підтримку адміністрації щодо організації практичних занять в умовах воєнного стану. Отримані дані демонструють надзвичайно високий рівень адміністративної підтримки. Більшість опитаних фахівців (77,8%) повідомила, що відчуває підтримку адміністрації завжди, що свідчить про ефективну роботу керівництва щодо забезпечення сприятливих умов для викладання в кризових умовах. Решта респондентів (22,2%) зазначила, що відчуває підтримку частково, що вказує на

наявність незначних прогалин у системі підтримки для цієї меншості. Важливо, що жоден із викладачів не відповів «Рідко» або «Ніколи». Таким чином, 100% опитаних періодично або постійно відчують підтримку адміністрації, що є ключовим позитивним чинником для адаптивності освітнього процесу.

Двадцять третє питання оцінювало, наскільки ефективно організовано медико-педагогічний контроль студентів під час дистанційних та адаптивних занять. Отримані дані демонструють переважно низьку ефективність контролю в цих умовах. Переважна більшість опитаних фахівців (77,8%) повідомила, що медико-педагогічний контроль організовано частково ефективно, що вказує на те, що, хоча певні заходи контролю вживаються, їхня повнота та результативність є обмеженими. Решта респондентів (22,2%) вважає контроль мало ефективним, що свідчить про серйозні прогалини в цьому критично важливому аспекті. Важливо, що жоден із викладачів (0%) не відповів «Дуже ефективно». Таким чином, 100% викладачів визнають, що медико-педагогічний контроль організовано частково або мало ефективно, що підкреслює критичний виклик для забезпечення здоров'я та безпеки студентів у нетрадиційних форматах навчання.

Двадцять четверте питання оцінювало загальну оцінку власної ефективності у трансформованій діяльності викладача під час воєнного стану. Отримані дані демонструють надзвичайно високу впевненість викладачів у власній ефективності. Переважна більшість опитаних фахівців (66,7%) оцінила власну ефективність як висока, що свідчить про успішну самоадаптацію викладачів, незважаючи на об'єктивні труднощі, та їхню високу професійну самооцінку. Решта респондентів (33,3%) оцінила свою ефективність як середня, що вказує на помірну задоволеність результатами своєї роботи в кризових умовах. Таким чином, 100% викладачів оцінюють свою діяльність як середньо або високо ефективну, що є ключовим індикатором високої стійкості та професіоналізму досліджуваної групи.

Аналіз результатів анкетування викладачів фізичного виховання засвідчив наявність поляризації у рівнях ефективності адаптації. Високий рівень ефективності характеризується стабільністю психоемоційного стану викладачів, гнучкістю у виконанні професійних функцій та підтримкою адміністрації. Так, 77,8% респондентів зазначили, що завжди відчувають адміністративну підтримку, а 100% оцінили власну ефективність як високу або середню, з них 66,7% – високу. Психосоціальний вплив занять також отримав високі оцінки: 77,8% викладачів зазначили, що завжди спостерігають позитивний вплив занять на психоемоційний стан студентів. Значна частина педагогів (88,9%) відчула трансформацію своєї професійної ролі у напрямі психолога або реабілітолога, а 77,7% регулярно впроваджують дихальні та релаксаційні практики. Програмна адаптація продемонструвала позитивні результати: 100% респондентів оцінили рівень адаптації навчальних програм як середній або високий. Крім того, 66,7% викладачів повідомили, що підтримання мотивації студентів не становить для них труднощів.

Середній рівень ефективності (часткова адаптація, необхідність удосконалення) виявляється у показниках, що свідчать про досягнення певного прогресу, але з наявністю резервів для вдосконалення. Зокрема, 55,6% викладачів вважають, що воєнний стан частково впливає на якість занять, а 66,7% зуміли підтримати рухову активність студентів лише частково. Використання імпровізованих засобів і нестандартних локацій спостерігається у 55,6% опитаних. Показники адміністративного забезпечення свідчать, що 44,4% респондентів отримують час на підготовку адаптивних програм частково, а методичними матеріалами повністю забезпечені 55,6% викладачів, тоді як 33,3% мають лише часткове забезпечення. Дефіцит спортивної інфраструктури помірного рівня відзначили 55,6% опитаних.

Низький рівень ефективності охоплює питання, які вимагають невідкладного втручання та системного вирішення. Усі викладачі оцінили

ефективність медико-педагогічного контролю як часткову або низьку. Аналогічна ситуація спостерігається у сфері контролю техніки безпеки: 77,8% зазначили, що здійснюють його частково, і фактично 100% респондентів відчують труднощі в цій сфері. Обмеженість інвентарю також залишається суттєвим бар'єром 77,7% викладачів змушені проводити чверть або більше занять із використанням мінімального обладнання. Складність об'єктивного оцінювання фізичних показників студентів під час дистанційних занять підтвердили 77,7% опитаних. Водночас 88,9% викладачів визнали необхідність проходження тренінгів із кризової психології та реабілітаційних методик (питання 20), що свідчить про усвідомлення потреби у підвищенні професійної кваліфікації.

Результати дослідження свідчать, що головним досягненням у процесі адаптації викладачів фізичного виховання до умов воєнного стану є висока психосоціальна стійкість і підтримка з боку адміністрації. Педагоги успішно трансформували свою діяльність, акцентуючи увагу на психологічній реабілітації студентів та підтримці мотивації до занять. Водночас виявлено критичні зони, що вимагають системного вдосконалення, передусім у сфері медико-педагогічного контролю, техніки безпеки та матеріально-технічного забезпечення. Саме ці чинники становлять потенційний ризик для якості освітнього процесу й безпеки учасників навчання, тому мають стати пріоритетом для подальших організаційних та методичних рішень.

Висновки до третього розділу

Проведена діагностика особливостей трансформації діяльності викладачів спортивно-педагогічних дисциплін в умовах воєнного стану дозволила виявити суттєві зміни у структурі, змісті та формах їхньої професійної діяльності. Отримані результати анкетування свідчать про високу здатність педагогів до

адаптації, водночас вказуючи на наявність певних проблемних зон, що потребують подальшої уваги. По-перше, встановлено, що більшість викладачів демонструють високий рівень професійної та психолого-педагогічної готовності до роботи в кризових умовах, активно впроваджують нові форми навчання, зокрема дистанційні, комбіновані та адаптивні моделі занять. Це свідчить про позитивну динаміку професійної трансформації та підвищення стійкості освітньої системи до зовнішніх викликів. По-друге, спостерігається переорієнтація ролі викладача від традиційного інструктора з фізичного виховання до наставника, психолога та фасилітатора, здатного забезпечити не лише фізичний, а й психоемоційний добробут студентів. Така тенденція відповідає сучасним педагогічним підходам і запитам суспільства на гуманізацію освітнього процесу. По-третє, результати опитування засвідчили, що ефективність діяльності викладачів у значній мірі залежить від адміністративної підтримки, матеріально-технічного забезпечення та наявності умов для професійного розвитку. Незважаючи на обмеження воєнного часу, більшість респондентів відзначають активну допомогу з боку керівництва закладів освіти. Разом із тим виявлено проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем медико-педагогічного контролю, браком спортивного інвентарю, складністю оцінювання результатів навчання в дистанційному форматі та потребою у спеціальній підготовці з кризової психології та реабілітаційних методик.

Отже, діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін в умовах воєнного стану зазнала суттєвої трансформації, що характеризується одночасно високим рівнем адаптаційної готовності та наявністю об'єктивних труднощів організаційного, матеріального й психологічного характеру. Подальший розвиток педагогічної системи має бути спрямований на підтримку професійного зростання викладачів, удосконалення системи підвищення кваліфікації, посилення психологічної підтримки та впровадження інноваційних технологій у навчальний процес.

РОЗДІЛ 4. УЗАГАЛЬНЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ І ПРОФЕСІЙНИХ ПОРАД ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

У період воєнного стану освітній процес опиняється перед низкою унікальних викликів: нестабільність аудиторних умов, ризики безпеки, вимушені зміни форм і методів навчання, інша мотиваційна і психологічна динаміка. Ці обставини актуалізують потребу системного осмислення підходів до організації навчання, а також розробки професійних рекомендацій для педагогів. Метою даного узагальнення є систематизація сучасних підходів та виділення порад фахівців із організації навчального процесу в умовах воєнного стану, на основі наявних досліджень та практичного досвіду українських закладів освіти.

Воєнний стан створює суттєві контекстуальні зміни: пошкодження або знищення навчальних закладів, масові переміщення учнів і викладачів, нестабільність умов освітньої взаємодії. Наприклад, дослідження фахівців зафіксували, що незважаючи на серйозні перешкоди, освітній процес в Україні після початку повномасштабного вторгнення функціонує завдяки мобілізації ресурсів, змінам організаційних моделей та психологічній стійкості педагогів. Така ситуація обумовила потребу в трансформації навчальних форм (онлайн, змішані, ротаційні моделі) і підходів до роботи з учнями: меншою мірою орієнтованих виключно на аудиторне середовище, більше на гнучкі моделі та з урахуванням безпекового й психоемоційного контексту.

Однією з ключових стратегій є впровадження електронного навчання (e-learning) та змішаних моделей. У дослідженні (Study of the Organization and Implementation of E-Learning in Wartime Inside Ukraine) виявлено, що українські заклади в умовах воєнного стану активно використовують ІКТ-інструменти, але стикаються з низкою факторів, що стримують ефективність: «обмежені ресурси та нестача часу» як одні з основних. Згідно з моніторингом готовності вчителів

використовувати цифрові інструменти (Monitoring the Readiness of Teachers to Use Digital Tools During the War in Ukraine) у 2023 р. визначено: потреба у підвищенні цифрової компетентності, методичної підтримки та забезпеченні необхідними технологіями. Таким чином, дистанційні/змішані форми стають не просто альтернативою в кризових умовах, але важливою частиною освітньої адаптації.

Паралельно із зміною форм навчання, важливим компонентом організації стає забезпечення безпеки учасників освітнього процесу та підтримка їхнього психоемоційного стану. Наприклад, програми, реалізовані за участі UNESCO, спрямовані на створення безпечного освітнього середовища і психосоціальної підтримки в умовах воєнного стану. З огляду на це, інтеграція заходів щодо психологічної стійкості, релаксації, роботи з тривожністю стає частиною методики організації занять.

Умови воєнного стану диктують необхідність коректування навчальних програм: скорочення обсягу домашніх завдань, гнучкість у термінах, зниження темпу, використання імпровізованих засобів навчання. У дослідженні e-learning зазначено, що учні та вчителі потребують «балансування часу, зменшення навантаження та продовження сесій» як відповідь на кризові обставини. Отже, методичні рішення повинні враховувати реалії: просторові обмеження, тривожний фон, зміни мотивації.

У цих умовах роль викладача змінюється: він стає не тільки носієм знань, але фасилітатором, психолого-педагогічним супроводжувачем, адаптером формату, що гнучко реагує на умови. Підвищення кваліфікації викладачів, зокрема у питаннях цифрової грамотності, кризового реагування, психосоціальної підтримки стає ключовим аспектом системи організації навчання.

Професійні поради фахівців щодо організації навчання в умовах воєнного стану:

- Забезпечити педагогів необхідними цифровими пристроями та програмними інструментами; як показує практика, без цього неможливий ефективний дистанційний чи змішаний формат.

- Організувати методичні підтримки: тренінги, вебінари, обмін досвідом між закладами.

- Створити шаблони адаптованих занять і резерв методичних матеріалів, що дозволять швидко реагувати на змінені умови.

- Планувати навчальну активність з урахуванням безпекових сигналів (повітряна тривога, укриття).

- Забезпечити можливість переходу до дистанційної чи змішаної моделі оперативно.

- Проводити інструктаж з техніки безпеки для викладачів і студентів, враховувати нові ризики, пов'язані з військовими діями.

- Включати у кожен курс елементи психологічної підтримки: релаксація, дихальні вправи, групове обговорення.

- Акцентувати увагу не лише на академічному результаті, але й на емоційному стані студентів – їхній тривозі, втомі, бажанні.

- Створювати спільноти підтримки серед педагогів: регулярні онлайн-зустрічі, фахові групи, супервізії.

- Переглянути темп викладання, залишити резерви часу для пояснення, повторення і самооцінювання.

- Надавати перевагу інтерактивним і активним методам, які стимулюють учнів: групові обговорення, проєктні завдання, гейміфікація.

- Використовувати імпровізовані матеріали та локації: у разі обмеження фізичного простору або інвентарю – адаптувати завдання під наявні умови.

Прогнозні напрями та рекомендації для подальшого розвитку:

- Розвиток гібридних моделей навчання як нової норми: комбінація онлайн-, офлайн- та змішаних занять з резервними сценаріями.

- Інтеграція елементів психосоціальної підтримки як стандартної складової освітнього процесу.

- Поширення відкритих методичних ресурсів, платформ і обмін досвідом між освітніми закладами.

- Розробка й імплементація стандартів освітньої безпеки, адаптованих до умов воєнного стану та надзвичайних ситуацій.

- Моніторинг та наукове дослідження ефективності нових форм і методів – наявні дослідження (наприклад, щодо e-learning, цифрової готовності) створюють основу, але потрібна глибша й системна аналітика.

Отже, організація навчання в умовах воєнного стану є складним, але здійсненним завданням, яке потребує об'єднання педагогічної майстерності, технологічних інструментів і системної підтримки на рівні закладу освіти та держави.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У сучасних умовах воєнного стану діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін зазнає значних трансформацій, що пов'язані з необхідністю адаптації навчальних процесів до нестабільних зовнішніх умов, обмежених ресурсів та змін психофізіологічного стану студентів. Організація освітньої діяльності у цих умовах потребує комплексного підходу, що поєднує програмну адаптацію, забезпечення безпеки, психосоціальну підтримку та гнучкість методичних рішень.

Одним із основних аспектів практичної діяльності є планування адаптивних програм занять, які дозволяють ефективно реагувати на обмеження матеріально-технічного забезпечення та просторові умови проведення практичних і теоретичних занять. Викладачам рекомендується створювати резервні сценарії занять, що передбачають можливість переходу від очного формату до дистанційного або змішаного без втрати якості навчання. Важливим елементом є розробка методичних шаблонів та інструкцій для адаптації фізичних вправ, використання підручних засобів і обмеженого інвентарю, що дозволяє підтримувати рухову активність студентів навіть у мінімальних умовах. При цьому слід визначати пріоритети щодо навчальних цілей, зосереджуючись на розвитку базових фізичних якостей, техніки безпеки та психоемоційного стану здобувачів освіти.

Адміністративна підтримка виступає визначальним чинником успішності адаптації освітнього процесу. Розподіл часу на підготовку адаптивних програм, забезпечення доступу до необхідних матеріалів та координація розкладів відповідно до умов воєнного стану сприяють підвищенню ефективності викладацької діяльності. Важливим є налагодження регулярної комунікації між керівництвом та педагогами, що дозволяє обмінюватися досвідом, узгоджувати заходи безпеки та оперативно реагувати на непередбачувані ситуації.

Велика увага має приділятися психосоціальній підтримці студентів, оскільки психоемоційний стан безпосередньо впливає на якість засвоєння навчального матеріалу та ефективність практичних навичок. Викладачам рекомендовано інтегрувати дихальні, релаксаційні та психофізіологічні практики у щоденні заняття, спрямовані на зниження рівня тривожності та формування стабільної мотивації до навчання. Позитивний вплив фізичних вправ на психоемоційний стан студентів дозволяє водночас виконувати виховні та корекційні функції, сприяючи розвитку самоконтролю та здатності до самостійного підтримання фізичного та психічного здоров'я.

Методичні підходи до організації занять у воєнний час передбачають гнучке використання різноманітних форм навчання, зокрема індивідуальних та малогрупових занять, що дозволяє забезпечити оптимальну щільність рухової активності при обмежених просторових можливостях. Використання імпровізованих засобів, альтернативних локацій та модифікація навчальних вправ забезпечують безперервність освітнього процесу і підтримують високий рівень адаптації студентів до умов обмеженого доступу до спеціалізованого обладнання.

Контроль техніки безпеки та медико-педагогічний супровід займають особливе місце в організації практичних занять. Викладачам рекомендовано розробляти інструктажі, алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях та системи періодичного контролю безпечного виконання вправ, що дозволяє зменшити ризики травматизму та підвищити відповідальність студентів за власну безпеку. Одночасно слід інтегрувати дистанційні методи оцінювання фізичних показників, використовуючи цифрові платформи, відеоконтроль та самостійні звіти студентів, що дозволяє підтримувати якість оцінювання навіть при обмеженому доступі до обладнання.

Важливим компонентом практичної діяльності є розвиток професійних компетенцій викладачів у сфері кризової психології та реабілітаційних методик.

Додаткова підготовка дозволяє педагогам ефективно виконувати роль психолога та реабілітолога, адаптувати фізичні вправи до психофізіологічного стану студентів та надавати підтримку у стресових ситуаціях. Регулярне проходження тренінгів та обмін досвідом з колегами сприяє підвищенню загальної стійкості освітньої системи та формуванню готовності до непередбачуваних умов.

Мотиваційна складова освітнього процесу в умовах воєнного стану також потребує особливої уваги. Викладачі мають розробляти системи стимулювання участі студентів у заняттях, підтримувати їхню зацікавленість та формувати відповідальність за власний прогрес. Позитивна мотивація сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, підтримує психоемоційний баланс та дозволяє компенсувати обмеження, що виникають через зовнішні фактори.

Комплексний підхід до організації навчання в умовах воєнного стану передбачає постійне оцінювання ефективності адаптаційних заходів, систематичне коригування програм та методик, а також аналіз результатів фізичного розвитку та психоемоційного стану студентів. Викладачі повинні застосовувати зворотний зв'язок для оптимізації занять, враховувати індивідуальні потреби та рівень підготовки студентів, а також ефективно інтегрувати онлайн та офлайн ресурси.

Отже, практична діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін в умовах воєнного стану потребує комплексного, багаторівневого підходу, що включає адаптацію програм, психосоціальну підтримку, гнучкі методичні рішення, контроль безпеки, мотивацію студентів та підвищення професійної кваліфікації. Дотримання зазначених рекомендацій дозволяє забезпечити безперервність освітнього процесу, підтримку фізичного та психоемоційного стану студентів і збереження високого рівня педагогічної ефективності навіть в умовах екстремальних зовнішніх факторів.

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз науково-теоретичних підходів до організації діяльності викладачів у кризових умовах дозволив визначити, що ефективність педагогічної діяльності в екстремальних ситуаціях залежить від комплексного поєднання адаптивного управління освітнім процесом, психосоціальної підтримки студентів та забезпечення належного рівня методичного супроводу. Встановлено, що сучасні концепції кризової педагогіки наголошують на важливості гнучких програмних рішень, модифікації навчальних планів і використанні інноваційних форм організації занять, що забезпечують безперервність навчального процесу навіть за умов обмеженого простору та ресурсів. Особливу увагу наукові підходи приділяють психофізіологічній адаптації студентів, інтеграції елементів саморегуляції та релаксаційних практик у навчальні програми, а також формуванню навичок критичного мислення та самостійності в умовах нестабільності.

2. Дослідження особливостей змін у роботі викладачів спортивно-педагогічних дисциплін під час воєнного стану показало, що трансформація освітнього процесу охоплює декілька ключових напрямів. По-перше, спостерігається необхідність адаптації навчальних програм до обмежених матеріально-технічних умов та різних форматів проведення занять, включаючи дистанційні і змішані форми. По-друге, викладачі активно інтегрують психосоціальні компоненти у свої заняття, виконуючи роль психолога та реабілітолога, що зумовлено впливом стресових факторів на студентів. По-третє, зміни торкаються організаційного аспекту, включаючи потребу у гнучкому розподілі часу на підготовку та забезпечення підтримки з боку адміністрації.

3. Визначено ключові проблеми та фактори, що впливають на ефективність діяльності викладачів у кризових умовах. Основними бар'єрами є недостатня кількість спеціалізованої інфраструктури, обмежений інвентар, складності

контролю техніки безпеки та медико-педагогічного нагляду, а також труднощі оцінювання фізичних показників студентів у дистанційному форматі. Водночас суттєвими чинниками, що сприяють ефективній діяльності, є наявність адміністративної підтримки, можливість адаптувати програми, психосоціальна готовність викладачів до роботи у кризових умовах, а також проходження спеціалізованих тренінгів з кризової психології та реабілітаційних методик. Спостерігається чітка поляризація ефективності діяльності: високий рівень досягнуто у сфері психосоціальної підтримки та програмної адаптації, тоді як фізичні, матеріально-технічні та контрольні аспекти залишаються проблемними.

4. Розробка практичних рекомендацій дозволяє підвищити ефективність педагогічної діяльності викладачів у сучасних умовах. До них належить створення резервних сценаріїв занять та гнучких програмних рішень, інтеграція психофізіологічних практик і дихально-релаксаційних вправ, систематичне забезпечення методичних матеріалів та ресурсів, а також впровадження ефективних алгоритмів контролю техніки безпеки та медико-педагогічного нагляду. Крім того, важливим є забезпечення адміністративної підтримки, організація часу на підготовку адаптивних програм та розвиток професійних компетенцій викладачів через тренінги та обмін досвідом. Ці заходи дозволяють створити стійку та адаптивну систему навчання, здатну підтримувати якість освітнього процесу, фізичну активність та психоемоційний стан студентів навіть в умовах екстремальної нестабільності.

Отже, ефективна діяльність викладачів спортивно-педагогічних дисциплін у кризових умовах ґрунтується на балансі між програмною адаптацією, психосоціальною підтримкою, методичною підготовленістю та організаційною підтримкою. Досягнення високого рівня ефективності передбачає систематичну роботу над вдосконаленням професійної компетентності, розвитком гнучкості педагогічних підходів та створенням безпечних умов для реалізації фізичного та психічного потенціалу студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова, Д., & Гоголева, О. Новітні технології у проведенні занять з фізичного виховання. *Univsum*, 2025. (20), 390-394.
2. Ареф'єв В. Г. Здоров'я підлітків і рухова активність. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118(3). С. 6-10.
3. Бондар А. С. Сучасні форми організації рекреаційно-оздоровчої роботи з населенням. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. С. 29-32.
4. Бочкор Н. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. Київ : МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.
5. Волков Л. В. Проблеми професійної підготовки спеціалістів у галузі фізичної культури та спорту. *Матеріали І республіканської конференції “Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні”*. Луцьк: Надстир'я, 1994. С. 168–169.
6. Волянчук Н. Ю., Бузнік А. І. Адаптаційний потенціал тренера-викладача. *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр.* Львів, 2004. Вип. 8, т. 4. С. 62–66
7. Воронова В. І. *Психологія спорту : навч. посіб.* К. : Олімп. література, 2007. 298 с
8. Герцик М. С. Вступ до спеціальностей галузі фізичного виховання і спорту. Львів: ВНТЛ, 2005. 186 с.
9. Данило С. М., Данило М. Г. Особливості професійно-педагогічної діяльності учителя фізичної культури і його готовність до роботи з фізичного виховання. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). С.124-127.

10. Деделюк Н., Томашук О., Валько С., Тур В. Підвищення психологічної стійкості дошкільників засобами фізичного виховання в умовах військового стану. Вісник Прикарпатського університету. Вип. 39. С. 41–46.

11. Денисова ЛВ. Професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: теорія та методика : монографія. Київ: Центр учбової літератури; 2020. 462 с.

12. Дерека Т., Ляшенко В., Туманова В., Корж Є. Ціннісно-сміслова сфера особистості спортсменів: особливості формування. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018. Вип. 1. С. 18–21.

13. Заплішний І.І. , Ф.С.Сенченко, М.П.Бойко. Шляхи оптимізації формування у студентів здорового способу життя засобами фізичного виховання. Вісник ЧДПУ ім. Т.Г.Шевченка. Вип.44. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2007. С.180-183.

14. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. Черкаси : Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.

15. Іваненко Галина, Ярмолюк Олена, Мусіяченко Ольга. Реалізація основних засад академічної доброчесності при підготовці фахівців спеціальності 017 Фізична культура і спорт у Київському університеті імені Бориса Грінченка. Спортивна наука та здоров'я людини. 2023;1(9). С.104-114.

16. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти: монографія. Уманський держ. пед. унів-т ім. Павла Тичини. Умань. 2018. 204 с.

17. Картузова А. А., Петровська Т. В. Адаптаційна сфера особистості як фактор ризику професійної деформації // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка ; АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2008. Т. 10. Ч. 2. С. 381–388.

18. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності: Автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2006. 19 с.

19. Кравченко А. А. Детермінанти виникнення професійних деформацій в комунікативній сфері особистості викладачів фізичного виховання // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка ; АПН України / редкол. : С. Д. Максименко (голов. ред.) [та ін]. 2010. № 15. С. 33–41.

20. Кузнецова І. А. Гуманізація процесу навчання. Інженерні та освітні технології: зб. наук.пр. Кременчук: КНУ ім.М.Остроградського. 2015. № 1 (9). С. 14-18.

21. Литвиненко О. М. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів фізичного виховання. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2013. №112. С. 169–173

22. Мазін В. М. Формування культури професійної самореалізації майбутніх учителів фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мазін Василь Миколайович. Запоріжжя, 2008. 222 с.

23. Масол В. В., Тимчик М. В. Теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. – Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. 2018. Вип. 1. С. 18–21.

24. Медвідь Ф. М. Гуманізація та гуманітаризація фізкультурної освіти і підготовка кадрів: концептуальні засади. Фізкультурна освіта : шляхи і напрямки її розвитку в сучасних умовах. Кіровоград, 2006. С. 92.

25. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи . Комп'ютер у школі та сім'ї. 2013. № 7. С. 3-6.

26. Овчарук, В. В., Максимчук, Б. А., Роцін, І. Г., Головченко, О. І., Кметюк, Д. І. Генеза наукових підходів до фізичного самовдосконалення

особистості в історії психолого-педагогічної думки та поза нею. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (8). 2024. 45 с.

27. Освітні технології: навч.-метод. посіб. /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; за ред. О.М.Пехоти. Київ:АСК, 2003. 255с.

28. Пометун О. І. Основи критичного мислення: методичний посібник. Дніпро: ЛПРА, 2016. 156 с.

29. Притуляк Т. С. Як повномасштабне вторгнення вплинуло на освіту в Україні // Всеукраїнське науково-педагогічне підвищення кваліфікації: Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи. 2024. С. 257–260.

30. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.

31. Романюк М.В., Тімашева О.В., Лень Ю.О. Система оцінювання навичок юних футболістів на основі факторного підходу. Педагогічна Академія: наукові записки, 2025, №18(квітень).

32. Саїнчук М. М. Формування ціннісних орієнтацій в сфері фізичної культури і спорту учнів старших класів у процесі фізичного виховання. Київ: НУФВСУ, 2012. 22 с.

33. Степаненко В. Ю. Формування у учнів мотивації до занять фізичними вправами у позакласній роботі. Теорія і практика розвитку наукових знань. Київ: Академвидав, 2021. С. 38-40.

34. Сущенко А. В. Теоретико-методичні основи гуманізації педагогічної діяльності вчителя в основній школі : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Сущенко Андрій Віталійович. Х., 2004. 422 с.

35. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тимошенко Олексій Валерійович. К., 2009. 587 с.

36. Тлустенко А. Досвід роботи дитячого психолога з внутрішньо переміщеними дітьми. Psychology problems of the development of modern science : Proceedings of the XXXIV International Scientific and Practical Conference. Madrid. P. 303–305.

37. Троценко В. В. Організація процесу фізичного виховання у вищому навчальному закладі. Вісник Запорізького національного університету: Серія Фізичне виховання та спорт. 2010. № 1(3). С. 224-226.

38. Шиян Б. М., Папуша В. Г., Леськів А. Д. Шляхи підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи в національній школі. Матеріали І республіканської конференції “Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні”. Луцьк: Надстир’я, 2021. С. 240–241.

39. Яловик В., Сергієчко В. Технологія вдосконалення професійної майстерності вчителів фізичного виховання. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2013. № 2. С.16–18.

40. Digital Agenda for Europe (DAE) European Commission official site. URL: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-europe>

41. House of Commons, Science and Technology Committee (2016), Digital Skills Crisis: Second Report of Session 2016-17, 7 June, URL: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmsctech/270/270.pdf>

42. Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez S., VandenBrande, G. (2016) DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase1: The Conceptual Reference Model. Luxembourg Publication Office of the European Union. EUR 27948 EN. doi:10.2791/11517/ 44 p.

ДОДАТОК**АНКЕТА****ДІАГНОСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Анкета є анонімною, отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукового дослідження.

1. Ваш досвід викладання (роки):
 - 1–3
 - 4–6
 - 7–10
 - більше 10
2. Яку дисципліну викладаєте?
 - Фізична культура
 - Спортивна підготовка
 - Фізична терапія / реабілітація
 - Інше (вказіть)
3. Формат занять, який ви використовуєте переважно зараз:
 - Традиційний очний
 - Дистанційний
 - Змішаний
4. Чи зазнала зміни структура практичних занять через воєнний стан?
 - Так, значні зміни
 - Так, частково

- Мінімальні зміни

- Ні

5. Чи доводиться змінювати програму занять для обмеженого простору (квартири, укриття)?

- Завжди

- Частково

- Рідко

- Ніколи

6. Чи вплинули умови воєнного стану на організацію занять щодо використання інвентарю

- 75–100%

- 50–74%

- 25–49%

- Менше 25%

7. Чи вдається підтримувати необхідний руховий режим і моторну щільність студентів?

- Завжди

- Частково

- Рідко

- Ніколи

8. Чи виникають складнощі з оцінюванням фізичних показників студентів?

- Завжди

- Частково

- Рідко

- Ніколи

9. Чи відчуваєте ви дефіцит спеціалізованої інфраструктури (спортивні зали, басейни, тренажери)?

- Значний

- Помірний
- Мінімальний
- Немає

10. Чи є потреба адаптації програм?

- Високий
- Середній
- Низький
- Дуже низький

11. Чи доводиться використовувати імпровізовані засоби та локації для проведення занять?

- Завжди
- Частково
- Рідко
- Ніколи

12. Чи забезпечено вас достатніми методичними матеріалами для роботи в кризових умовах?

- Повністю
- Частково
- Мало
- Немає

13. Чи виникають проблеми з дотриманням техніки безпеки під час дистанційних або практичних занять?

- Завжди
- Частково
- Рідко
- Ніколи

14. Чи потрібна додаткова підготовка щодо безпечного проведення занять у кризових умовах? Я думаю, що доречним буде не «чи потрібна додаткова

підготовка», а «чи відбувались/ваються роз'яснювальні/навчальні заняття для викладачів з метою їх підготовки до прийняття грамотних рішень під час виникнення небезпеки у кризових умовах»

- Так, значна
- Помірна
- Невелика
- Ні

15. Чи впливає воєнний стан на якість проведення практичних занять?

- Суттєво
- Частково
- Мало
- Ні

16. Чи змінюється ваша роль у кризових умовах (від викладача до психолога / реабілітолога)?

- Значно
- Частково
- Мало
- Ні

17. Чи інтегруєте ви дихальні, ментальні або релаксаційні практики у заняття?

- Завжди
- Частково
- Рідко
- Ніколи

18. Чи помічаєте ви позитивний вплив ваших занять на психоемоційний стан студентів?

- Завжди
- Частково
- Рідко

- Ніколи

19. Наскільки складно вам підтримувати мотивацію студентів у кризових умовах?

- Дуже складно

- Складно

- Легко

- Дуже легко

20. Чи вважаєте ви необхідним проходження тренінгів з кризової психології та реабілітаційних методик викладачами?

- Так, обов'язково

- Так, бажано

- Необов'язково

- Немає потреби

V. Адміністративно-організаційні аспекти

21. Чи відведено/враховано/виокремлено керівництвом час на підготовку адаптивних програм для дистанційних або обмежених занять?

- Завжди

- Частково

- Рідко

- Ніколи

22. Чи відчуваєте ви підтримку адміністрації щодо організації практичних занять в умовах воєнного стану?

- Завжди

- Частково

- Рідко

- Ніколи

23. Наскільки ефективно організовано медико-педагогічний контроль студентів під час дистанційних та адаптивних занять?

- Дуже ефективно
- Частково ефективно
- Мало ефективно
- Не ефективно

24. Загальна оцінка власної ефективності у трансформованій діяльності викладача під час воєнного стану:

- Висока
- Середня
- Низька
- Дуже низька